

1²⁰⁰⁵ BERTRAM

België - Belgique

P.B.

9000 Gent 1

BC 5688

Tijdschrift van de Natuurstudiewerkgroep van de JNM

Boomkikker (© Dries Adriaens)

Grote roodoogjuffer (© Victor Bos)

Aardbeivlinder (© Jeroen Mentens)

Afgiftekantoor: 9000 Gent 1
V.U.: Jan Claes
Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent
Verschijnt driemaandelijks
jaargang 3 nummer 1

Je adres verkeerd? Laat het weten op bertram@jnm.be

Colofon

Bertram is het tijdschrift van de natuurstudiewerkgroep (NWG) van de JNM, de werkgroep die alle jeugd in Vlaanderen groepeerd die met natuurstudie bezig is. Dit is dan ook het tijdschrift voor de natuurstudiejeugd in Vlaanderen. Bertram is een populair-wetenschappelijk tijdschrift, dat vier keer per jaar verschijnt.

Natuurstudiewerkgroep van de JNM

Koepel van de natuurhistorische werkgroepen van de JNM:

- ARWG, Amfibieën en Reptielenwerkgroep
- KWG, Kustwerkgroep
- PWG, Plantenwerkgroep
- VBWG, Viezebeestjeswerkgroep
(inclusief Coccinula, de LieveheersbeestjesWG)
- VWG, Vogelwerkgroep
- ZWG, Zoogdierwerkgroep

Redactie Bertram

Alles mag doorgemailed worden naar bertram@jnm.be
Opsturen kan naar Bertram, Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent.

Abonneren op Bertram

JNM-leden kunnen zich abonneren op Bertram door storting van 5 EURO op de rekening van de JNM: 001-2280592-04 met vermelding van je naam en/of stamnummer en "lid worden van de NWG". Activiteiten en vergaderingen zijn enkel voor leden van 12-25 jaar.

JNM

JNM is een jeugdvereniging voor en door jongeren van 8 t.e.m. 25 jaar die bezig zijn met de natuur en het milieu in al haar aspecten. De doelstellingen zijn het kennismaken met alles wat leeft en bloeit, alsook het werken aan een natuur- en mensvriendelijke omgeving. Dit gebeurt d.m.v. talrijke afdelingen, werkgroepen, excursies, kampen, voordrachten, studies, acties, tijdschriften, infocentrum...

Meer info en 'hoe lid worden' op www.jnm.be

Bondssecretariaat

Het nationaal secretariaat is gevestigd in de Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent, tel: 09.223.47.81, fax: 09.223.28.05 of e-mail: info@jnm.be. Het is elke werkdag open van 9.00u tot 17u. Hier helpen ze je graag verder met alle info, ook voor tijdschriften en voor het kopen van natuurstudiewerken is dit de plaats waar u moet zijn.

De redactie bedankt

voor hun artikels, opmerkingen, nalezen en andere

hulp: Tim Adriaens, Gert Arijns, Lies De Beelde, Heleentje De Brauwer, Brecht De Meulenaer, Bram D'hondt, Stijn Leestmans, Sarah Lefevere, Bart Vanelslander, Nicolas Vanermen, Jeroen Vanden Borre, Tine Van Landegem, Nele Verstraete, Bert Willaert

voor hun prachtige foto's: Yves Adams (www.vildaphoto.net), Dries Adriaens, Victor Bos, Rafael Delaedt, Brecht De Meulenaer, Jeroen Mentens (www.faunaflora.org), Wout Opdekamp, Martine Van Audenhove, Nicolas Van Rossem, Bert Willaert
en al wie ik nog vergeten ben.

Druk

Druk in de weer, Forelstraat 35, 9000 Gent
Tel. 09/224.29.14. Fax 09/225.67.89.

info@drukindeweer.be
www.drukindeweer.be

gedrukt op chloorvrij gebleekt postconsumer kringlooppapier.

Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap.

Inhoudstafel

Colofon	2
Voorwoord	3
VWG-KWG Combi weekend	4
Voortplanting bij salamanders West-Vlaanderen	7
De libellen van de Markvallei	9
De kruidige noot door Sarah	13
Het Gouden weetje van tante Heleentje	18
Oplossing Mystery Competition 7	19
Mystery Competition 8	20
Natuurreservaten in hun blootje	21
Dag van het lieveheersbeestje	22
Sprinkhanenweekend in Brussel	28
VBWG-excursies	30
PWG-excursies	31
ARWG-excursies	32
KWG- en VWG-excursie	33
Verslagen NWG-vergaderingen	33
Lidgeld	34
E-maillijsten en de nieuwe e-zine	38
Structuur van de NWG (2005)	38
Volgende Bertram	39
Kalender	40

Voorwoord

Haai Natuurstudiefreaks,

De vliegende deur (Zeearend) heeft ons verlaten, de Pestvogels en vele andere wintergasten zullen hem dra volgen. De tijd van bibberen op den Brouwersdam loopt op zijn eind. Maar goed, de dappersten der planten wurmen zich uit onze bodem. De tijden van voorjaarsbloeiërs, en frisgroene landschappen dienen zich weer aan. Trek je schoenen uit en de poelen in op zoek naar amfi's, haal dat vlindernet van onder een laag stof, blink je loupe op, zet de potten formol maar weer een half jaartje opzij, het veld in! Met een gloednieuwe Gaasvliegtabel bijvoorbeeld. De NWG biedt u alvast heel wat moois aan. Dus gaan met die banaan!

Ons Tine heeft de macht gegrepen en zal het komende jaar de plak zwaaien als Bovo. Ik zal dit jaar jullie ANS wezen en zal dat samen met de rest van het NWG-bestuur zo goed mogelijk plegen te doen. Zodat jullie alles krijgen wat jullie hartje begeert. In uw handen alvast de nieuwste editie van u lijfblad De Bertram, dit jaar verzorgd door

gloednieuwe redacteur Jan Claes.

Blijven genieten, want is er nu zaliger dan de natuur intrekken en gewoon genieten. Inderdaad niks! (al is Bertram lezen natuurlijk een mooi alternatief). Nog mooier wordt het samen met een nest andere freaks op een NWG-activiteit, check je kalender en bee their...

Natuurstudie Rules!!!!

Brecht De Meulenaer
ans@jnm.be

PS: bekijk zeker de mededelingen onderaan bladzijde 38!

Brecht De Meulenaer (© Brecht De Meulenaer)

VWG-KWG Combi weekend

Combi weekend VWG-KWG, 15-18 april

Een verbroederingsweekend van de KWG met de VWG: de KWG is alive en de VWG is kicking. Locatie was De Panne, in een boerderij ons ter beschikking gesteld door AMINAL!

14.04

Enkele pientere kerels hadden het al in de mot: de wind ging op de eerste dag van het weekend uit het zuidoosten blazen. Zij besloten reeds de avond van de veertiende aan te zetten. Er werd intens genoten van een pintje op de Esplanade, boven onze kop hing een zingende Kuifleeuwerik. Wij zongen met hem mee:

*"Je viens te chanter l'Esplanade,
l'Esplanade des gens heureux!"*

We trokken het niet te lang, het plan was de volgende ochtend heel vroeg op de duinen

te gaan staan om Roodstuitzwaluwen te zien overvliegen.

15.04

Zo ver is het allemaal niet gekomen, alhoewel. Het was een leuke ochtend, in het gezelschap van DiediTheDeer. Direct al drie overvliegende Beflijsters, we zagen later nog drie Beflijsters invallen in het reservaat. Er was redelijk goede trek van Graspieper, we zagen en hoorden regelmatig overtrekkende Gele kwikstaarten, Boompiepers, Kneutjes, Groenlingen, steltlopers van alle slag, zelfs drie Barmsijsjes. Een Smelleken deed de gemoederen even hoog oplaaien, er werd stevig gediscussieerd over Purperreigers ja dan nee...

Bij het scannen van de overvliegende vogels plots een 'flappende' vogel door mijn beeld. Billy kon het niet beter verwoorden: 'Er flapst daar iets!'. Een Hop dan nog wel: in diepe bogen kwam het zwart-wit spektakel langsgelvogen! Op de maat van 'Min moaten'

Graspieper (© Yves Adams)

zongen we uit volle borst:

*'Upupa epops is een vogel,
de Hop is zijn gangbare naam,
zo groot als een duif maar dan wel met een kuif,
het is met de Hop ver gedaan!'*

Spontaan gejuich, gezang, als ik mij goed herinner werd er zelfs geapplaudiseerd: wat een sfeer. De strategie voor de komende uren werd besproken: ik ging naar de boerderij om de toestromende deelnemers op te vangen, de rest ging iets gaan eten. Daarna zouden we postvatten op het uitkijkplatform aan de Groene biezenlaan om roofvogels te spotten. Aanvankelijk enkel Sperwertjes en Buizerds, plaatselijke beesten wellicht. Plots iets groots:

Fons Verhelst © Nicolas Van Rossem

een Ooievaar, in glijvlucht naar noord!

Volgende conversatie werd gevoerd.

- 'Wat willen we nog zien vandaag?'

- 'Ne wouw!'

- 'Jaaaaa, ne wouw!'

- 'Ne rooie!'

- 'Neeje, ne zwarte, veel hipper'

- 'Geef mij maar ne rooie'

- 'Neeje, ne zwarte, veel hipper'

Dit is dus echt gebeurd... Nog geen minuut later verscheen een stipje aan de horizon, dat naarmate het dichterbij kwam verdacht veel op een wouw begon te gelijken, een Zwarte wouw dan nog wel... Als toemaatje kwam een vroege Gierzwaluw langs.

Nahetavondetendedenwenogeennachtelijke sfeertocht in het Westhoekreservaat: volop zingende Nachtegalen en Sprinkhaanzangers,

Cetti's zanger, het gereutel van tientallen Rugstreeppadden steeg op uit het Zwarte dal. Machtig!

(Quote van de dag: 'Er flapt daar iets')

16.04

We vatten terug vroeg post op de telpost, om zeven uur meer bepaald. Terug goeie trek maar geen uitschieters, wel een groepje van vijf Beflijsters, meerdere Barmsijsjes, reeds 15 Gierzwaluwen en in totaal een goeie 2400 Graspiepers op drie uur tijd.

De volgende etappe was een excursie naar de Oostvoorduin in Oostduinkerke, alwaar Diedi The Deer een pleisterende Hop had gezien: de langstreckende Hop van gisteren bleek de eerste van een kleine influx! Geen Hop echter, wel lekker in het zonnetje geluierd, een mooie waarneming van een mannetje Beflijster, koppel Roodborsttapuit, Braamsluiper, Kleine watersalamanders in een poeltje. Ook plantjes werden bekeken: Kandelaartje, Vroegeling, Gulden sleutelbloem en Voorjaarsganzerik.

De KWG had tot dan toe weinig in de pap te brokken gekregen, maar daar zou die avond verandering in komen: de eerste kruisessies! Er werden er drie gehouden en in de plastic bakken zwommen, zaten, zweefden uiteindelijk volgende zeebeesten: een honderdtal Zeedruifjes, véél Garnalen, drie Pietermans, een Grauwe poon, elf Dikkopjes, een Zandspiering, twaalf Schollen, een Tong, een Dwerginktvisje (inkt spuitend, machtig!), zes Zwemkrabben en drie Strandkrabben.

Fons Verhelst © Nicolas Van Rossem

Een leuke vangst dus, het was de eerste keer dat ik kruide en ik was direct verkocht! Tijdens het kruien jagende Grote sterns boven onze hoofden, op het strand een mooie Geelpootmeeuw, drie overvliegende Lepelaars, langsvliegende Drieteentstrandlopertjes... Van vissers kregen we een veertig centimeter grote pijlinktvis. Eten genoeg dus voor die avond, zeg dat wel: honderden garnalen, een mooie tong en calamares.

(Quote van de dag: 'Ooooh noooo, it's purple man!!!')

17.04

Ik weet niet wat er scheelde maar het was ons weer gelukt vroeg op te staan, echter met minder succes dan de twee vorige dagen: weinig of geen zangvogeltrek... Op het strand zaten een kleine honderd Grote sterns en vlogen twee Zwartkopmeeuwen 'miauwend' over. Tijd dus voor een wandelingetje in het reservaat, zingende Grasmus, twee Tapuiten, zalig dicht zingende Cetti's zanger, een jagend vrouwtje Blauwe kiekendief. Terwijl we even pauseerden op het platform aan het begin van het loopduin gaven Beflijsters een show van jewelste: eerst twee hoog over naar zuid, dan drie heel dicht over ons kop, dan een mannetje in zit in de buurt van het platform, uiteindelijk meevliegend met terug overvliegende drie beesten: feest!

We ondernamen die middag een excursie naar 'Les dunes de Perroquet' in Bray-dunes. Weinig nieuws behalve (alweer) Beflijsters, een mooi koppeltje in zit, een Heggerank-lieveheersbeestje en zalige Strandpleviertjes op het strand, die zich tot op tien meter lieten bekijken!

Tijdens de daaropvolgende kruisessie, een nijdige zuidwestenwind, fris dus, toch, weer een mooie vangst: zeven Pietermans, negen Dikkopjes, tien Schollen, meer dan vijftig Zeenaalden alstembleeft, een veertigtal Zeedruifjes, een Zandspiering, drie Zwemkrabben, twee Strandkrabben en twee Breedpootkrabjes.

18.04

Wakker geworden, de regen kletterden tegen de ramen, wat een contrast met het lekkere voorjaarsweertje van de vorige dagen, niemand had dus veel zin om nog iets natuurstudie-achtig te doen. We hielden het weekend voor bekeken, het afscheid viel zwaar.

Nicolas Vanermen

nicolas_vanermen@hotmail.com

Grote stern (© Yves Adams)

Voortplanting bij salamanders

Voortplanting bij Belgische watersalamanders

In België komen vier soorten watersalamanders (de geslachten *Triturus*, *Lissotriton* en *Mesotriton*) voor: de Alpenwatersalamander (*M. alpestris*), de Kleine watersalamander (*L. vulgaris*), de Vinpootsalamander (*L. helveticus*) en de Kamsalamander (*T. cristatus*). Deze salamanders planten zich allen voort in het water. In het voorjaar (vanaf eind februari-begin maart) zoeken de watersalamanders na de winter terug hun voortplantingswateren op. Dit zijn poelen, beken, kunstmatige waterkommen, ... Het geschikte water hangt af van soort tot soort. Salamanders die van landfase op waterfase overschakelen, ondergaan duidelijke uiterlijke veranderingen, denk maar aan het veranderen van kleur, het ontwikkelen van rug- en staartkammen (zie foto 1: de rugkam bij een mannetje Kleine

watersalamander), het verdikken van de cloaca enzovoort.

De mannetjes vallen hierbij het meest op, want zij proberen door felle kleuren en rugkammen op te vallen bij de vrouwtjes. De mannetjes van de watersalamanders zullen bij confrontatie met een vrouwtje zich dus van hun beste kant laten zien. Dit doen ze door eerst voor het vrouwtje te gaan staan met hun staart dwars voor haar. Door met hun staart te trillen, "wapperen" ze geurstoffen in de richting van het vrouwtje. Ze presenteren ook opvallende lichaamsdelen en kleuren. Deze "paringsdans" is typisch per soort. Op een gegeven moment zet het mannetje via z'n cloaca een spermatofoor af. Een spermatofoor is een hoeveelheid spermacellen, verpakt in gelatineus materiaal dat wordt afgescheiden door klieren in de cloaca. Het vrouwtje gaat daar vervolgens met haar cloaca over en neemt die spermatofoor op. Bij watersalamanders is er dus sprake van inwendige bevruchting.

Foto 1. *L. vulgaris* (© Bert Willaert)

Bij kikkers en padden is dit niet het geval. Nu kan het vrouwtje beginnen met eieren leggen. Die eieren worden niet in klompjes afgezet zoals bij kikkers en padden, maar elk afzonderlijk. Het vrouwtje zoekt een geschikte plaats in de waterplanten en nadat ze een eitje gelegd heeft, plooit ze met haar achterpoten het blad dicht zodat het eitje als het ware ingekapseld zit. (zie foto's 2 & 3: een vrouwtje Alpenwatersalamander legt een ei in sterrekroos) De eitjes worden niet allemaal direct achtereen gelegd en een vrouwtje kan afhankelijk van de soort 200 tot 400 eitjes afzetten. Die komen na één tot meerdere weken uit. De larven verschillen van de larven van kikkers en padden door het aanwezig zijn van uitwendige kieuwen en bij larven van salamander verschijnen ook eerst de voorpoten, terwijl bij larven van kikkers en padden eerst de achterpoten tevoorschijn komen. Na het larvale stadium metamorfoserende dieren en gaan aan land. Bij de Alpenwatersalamander gebeurt dit tussen eind augustus en november. De Kleine watersalamander en de Vinpootsalamander metamorfoserende zes tot acht weken na het uitkomen van het ei en bij de Kamsalamander

duurt dit drie tot vier maanden. De larven kunnen echter ook een winter in het water blijven en pas het jaar daarna metamorfoserende. Bij sommige exemplaren gebeurt de metamorfose echter nooit en blijven volwassen, geslachtsrijpe dieren in het water en behouden ze hun uitwendige kieuwen. Dit wordt neotenie genoemd. Na twee tot drie jaar zijn de watersalamanders geslachtsrijp, gedurende die periode blijven ze op land, met uitzondering van de Kamsalamander die als niet-

geslachtsrijp dier toch het water opzoekt. Na die twee tot drie jaar zoeken ook de andere watersalamanders in het voorjaar een geschikt voortplantingswater op en begint de cyclus terug van het begin.

Bert Willaert
bert.willaert@gmail.com

Bronnen:
-Amfibieëngids van Europa, Andreas & Christel Nöllert, Tirion
-Eigen waarnemingen

West-Vlaanderen

West-Vlaanderen toch geen woestijn?

West-Vlaanderen, je kent het wel, dat stukje Vlaanderland helemaal in de Far West, waar de zon in de zee zakt. Bekend van de horeca aan de kust die altijd klaagt, het mestoverschot en het onverstaanbare gebrabbel van Willem Vermandere en Flip Kowlier. En natuur hebben ze daar al helemaal niet. Integendeel, 't is een woestijn vlakbij de zee. Hoewel, misschien is dat laatste toch niet helemaal waar...

West-Vlaanderen is de grootste Vlaamse provincie (3161 km²), ze beslaat 23,3% van de oppervlakte van Vlaanderen, en er wonen zo'n 1.130.000 mensen. Een snelle rekensom leert dan dat de bevolkingsdichtheid 'slechts' 357 inwoners per km² bedraagt, tegenover 445 voor Vlaanderen! Toch is het de bos- en natuurarmste provincie van Vlaanderen. Dat is onder andere een gevolg van haar overwegend vlakke reliëf en vruchtbare bodems: 68% van de oppervlakte wordt door land- en tuinbouw bewerkt (over geheel Vlaanderen is dat gemiddeld 46%), en 34% van alle Vlaamse cultuurgrond ligt in West-Vlaanderen.

Het is echter niet al kommer en kwel: door haar grote variatie aan bodemtypes kent West-Vlaanderen een grote verscheidenheid aan biotopen, en dat brengt een grote biodiversiteit met zich mee. Zo broedt 90% van alle Vlaamse broedvogelsoorten ook in West-Vlaanderen, en zo'n 80% van de Vlaamse hogere planten

kan je ook in onze provincie aantreffen. Sommige biotopen zijn zelfs exclusief of hoofdzakelijk in West-Vlaanderen gelegen, waardoor de provincie een groot belang heeft in het beschermen en behouden van deze biotopen en de soorten die eraan gebonden zijn. Voorbeelden hiervan zijn de kustduinen en de polders. Verder vinden we in West-Vlaanderen ook zandige regio's (b.v. de Brugse Zandstreek met een aantal heiderelictgebieden), zandleemovergangsgebieden, brede riviervalleien en in het zuiden de glooiende leemstreek in het West-Vlaamse Heuvelland, met enkele stevige kuitenbijters zoals de Kemmelberg (156 m).

Hieronder belichten we enkele soorten die de stempel West-Vlaams kunnen dragen, althans in een Vlaamse context. Dat betekent dat als we in West-Vlaanderen iets doen voor het behoud van deze soorten, dat we dan meteen iets goed doen voor hun behoud in geheel Vlaanderen. Hou hierbij wel in je achterhoofd dat je een ander beeld kan verkrijgen als je het iets breder bekijkt (in Belgisch of zelfs Europees perspectief). Natuur stopt niet aan de landsgrenzen, natuurbehoud helaas al te vaak wel.

Sabelfsprinkhaan (© Victor Bos)

Van de 56 Vlaamse mierensoorten zijn er slechts 32 in West-Vlaanderen waargenomen. Dat is weinig, maar dat betekent niet dat daar geen bijzondere soorten bij zijn. Zo bezorgt het veelvuldige voorkomen van een aantal mierensoorten in de duinen hen een West-Vlaams tintje, b.v. de Buntgrasmier (*Lasius psammophilus*) en de Duinsteekmier (*Myrmica speciosoides*). De Muurmier (*Lasius emarginatus*) is een miertje dat in het zuiden van West-Vlaanderen op vrijwel elke kerk- en kerkhofmuur te vinden is. Waarschijnlijk is ze bezig Vlaanderen te veroveren vanuit het zuiden. Ook leeft er in enkele bossen rond Westvleteren en Brugge een speciaal soort rode bosmier, waar de specialisten nog geen raad mee weten. Het lijkt een kruising te zijn tussen de Kale (*Formica polyctena*) en de Behaarde bosmier (*F. rufa*), en ze heeft meerdere koninginnen per nest. Verder onderzoek zal hopelijk opheldering kunnen brengen in het mysterie rond deze 'soort'.

het uitgestorven was in Vlaanderen. Gelukkig kunnen nog enkele populaties standhouden, waarvan twee in West-Vlaanderen: één in een duingrasland aan de Westkust, en één in een heiderelictgebiedje nabij Brugge.

Oranje zanddoogje (© Victor Bos)

Ook bij de sprinkhanen zijn een aantal soorten aan duinen gebonden. De Duinsabelsprinkhaan (*Platycleis albopunctata*) b.v. komt langs heel de kust voor, maar nergens elders in Vlaanderen. Ze houdt van warme, droge, schrale plekken die ze bij ons in de duinen vindt, maar in Wallonië ook op kalkgraslanden. Het Zanddoortje (*Tetrix ceperoi*), vroeger ook wel Duindoortje genoemd, houdt van natte pioniervegetaties. In vochtige duinpannen komt het veelvuldig voor, maar ook in natte heidegebieden in de Kempen is het te vinden. Recent is deze soort zelfs aan een sterke opmars bezig, en zou je ze dus eigenlijk overal op natte, kale bodems kunnen verwachten. Van het Schavertje (*Stenobothrus stigmaticus*) daarentegen, een klein veldsprinkhaantje, dacht men ooit dat

Het gaat niet goed met de Vlaamse dagvlinders, en dat is in West-Vlaanderen niet anders. Toch zijn er een paar lichtpuntjes: de Aardbeivlinder (*Pyrgus malvae*) is op uitsterven na dood in Vlaanderen, maar twee kleine populaties houden stand in West-Vlaanderen, niet toevallig allebei op militaire domeinen. Buiten West-Vlaanderen zijn er slechts twee andere plekken in Vlaanderen waar dit vlindertje in de laatste 15 jaar waargenomen werd. De Kleine parelmoervlinder (*Issoria lathonia*) doet het recent weer beter. Na een tijd te zijn verdwenen uit Vlaanderen kon de soort weer vaste voet aan de grond krijgen in de duinen van de Westkust, waar de rups leeft op Duinviooltje. In de uitzonderlijk goede vlinderzomer van 2003 werden zwervende Kleine parelmoers gezien verspeid over West-

Vlaanderen, en vanuit Limburg bereikten ons berichten dat de vlinder zich in 2004 op verschillende plekken heeft voortgeplant (met als waardplant Akkerviooltje). Het valt echter af te wachten of de vestiging in Limburg definitief is, zodat we voorlopig nog kunnen stellen dat de Westkust het enige vaste bastion van deze soort is in Vlaanderen. Tot slot kunnen we bij de dagvlinders nog aanstippen dat het Oranje zandoogje (*Pyronia tithonus*) de meest algemene dagvlinder is van West-Vlaanderen, algemener nog dan de koolwitjes, iets wat in veel andere streken van Vlaanderen wellicht verrassend in de oren klinkt.

Ook bij de gewervelde dieren vinden we soorten met een West-Vlaams cachet terug. Zo is er de Bot (*Platichthys flesus*), een platvissoort die vanuit zee de rivieren kan opzwellen en in zoetwater kan leven. Hij doet dat in Vlaanderen vooral op de IJzer. Ook de populatie van de Boomkikker (*Hyla arborea*) in Knokke

Boomkikker (© Dries Adriaens)

is in een Vlaamse context van uitzonderlijk belang. Helaas is ze sterk bedreigd. Voor de enige andere Vlaamse Boomkikker moet je naar het vijvergebied Midden-Limburg. Het beeld is iets rooskleuriger voor de Kamsalamander (*Triturus cristatus*), net als de Boomkikker een soort van de Europese Habitatrichtlijn. De zwaartepunten van haar verspreiding situeren zich in het heuvelachtige zuiden van West-Vlaanderen, en in de kustduinen. Door het verdwijnen van kleine landschapselementen (poelen, hagen, houtkanten, enz.) en de achteruitgang van de waterkwaliteit in poelen (als gevolg van inspoelende mest en betreding door vee) gaat ze echter ook sterk achteruit. Hier ligt zeker een kans voor lokale besturen om door het stimuleren van het behoud en heraanleg van poelen bij landbouwers de Kamsalamander te redden.

Bij de zoogdieren vermelden we de Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*), die opmerkelijk meer voorkomt in de polders dan elders in Vlaanderen. Ook voor een aantal vleermuissoorten is West-Vlaanderen belangrijk, b.v. de Meervleermuis (*Myotis dasycneme*) en de zeer zeldzame Tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus*). De zeezoogdieren zijn in feite een exclusiviteit voor onze kustprovincie (met uitzondering van de occasionele Zeehond (*Phoca vitulina*) die de Zeeschelde opzwemt). De territoriale wateren zijn in ons gefederaliseerde landje echter een Belgische bevoegdheid, zodat we deze dieren Belgisch moeten noemen. Alleen wanneer ze aanspoelen op het strand boven de laagwaterlijn kunnen we ze als (West-)Vlaams beschouwen, maar voor walvissen en dolfijnen is het dan meestal al te laat...

Zoals reeds gezegd is 90% van de Vlaamse broedvogelsoorten ook in West-Vlaanderen te vinden, en daar zitten een aantal belangrijke tussen. Voor het grootste deel zijn dat natuurlijk zee- en kustvogels. Zo broeden de

Dwergstern (*Sterna albifrons*) en de Grote stern (*Sterna sandvicensis*) alleen in Zeebrugge, en de Kuifleeuwerik (*Galerida cristata*) langsheen onze kust. Maar wist je dat we ook de Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) een West-Vlaming mogen noemen? De rietkragen in de polders, en dan vooral in de Ijzervallei, zijn van groot belang voor het behoud van dit zangvogeltje als broedvogel in Vlaanderen. Ook voor het behoud van de Kwartelkoning (*Crex crex*) als Vlaamse broedvogel is alle hoop gericht op de Ijzervallei. Bij de niet-broedende vogels denken we meteen aan het belang van de polders als overwinteringsgebied voor ganzen. Dat de Uitkerkse polders en de polders rond Damme tijdens de winter ongeveer de voltallige broedpopulatie van Kleine rietganzen (*Anser brachyrhynchus*) van Spitsbergen ontvangen, maakt dat Vlaanderen een grote verantwoordelijkheid draagt in het mondiaal behoud van deze soort, en daarnaast is het natuurlijk ook fantastisch om met verkleumde vingers en tenen te kunnen genieten van het winterse schouwspel van duizenden ganzen in een vlakke, ijskoude polder.

Tot slot belichten we nog even de hogere planten (bloemplanten en varens). De grote variatie aan biotopen in West-Vlaanderen biedt levensruimte aan 80% van de hogere planten van Vlaanderen. Voor een vijftigtal soorten is West-Vlaanderen van uitzonderlijk belang: zo is er de Steeneppe (*Sison amomum*) die alleen in de wegbermen van Ieper en Poperinge te vinden is, de Honingorchis (*Herminium monorchis*) en de Duingentiaan (*Gentianella uliginosa*) die alleen nog bloeien in enkele duingebieden van de Westkust, naast vele typische kustplanten waarvan de naam met duin-, zand-, zee- of kust- begint. De Tweenervige zegge (*Carex binervis*) is wel een heel speciaal plantje: het is een typische heideplant, maar toch komt ze niet voor in de Kempen. Dat komt omdat ze gebonden is aan heidevegetaties onder een mild zeeklimaat,

de zogenaamde intermediair-Atlantische heide. In ons land komt ze dan ook alleen voor in de heiderelicten van Oost- en West-Vlaanderen, wat meteen aantoont dat deze relictgebiedjes, hoe klein ook, het behouden waard zijn, want ze zijn toch iets meer dan het kleine broertje van de veel grotere en uitgestrektere Kempense heidegebieden.

Men kan besluiten met de vaststelling dat de provincie West-Vlaanderen en de West-Vlaamse gemeenten een niet-geringe verantwoordelijkheid dragen in het behoud van onze Vlaamse biodiversiteit. Ook al is West-Vlaanderen de natuurarmste provincie van Vlaanderen, toch loont het de moeite ook hier te blijven investeren in het behoud van wat er nog rest aan natuur, een boodschap die de regionale en lokale overheden hopelijk ter harte zullen nemen. En daarnaast toont dit alles ook aan dat er zelfs voor JNM'ers iets te beleven valt in de kustprovincie. Wat houdt jullie nog tegen om op excursie te gaan richting Far West? Er valt zeker nog iets te ontdekken!

Jeroen Vanden Borre
jeroen.vandenborre@tiscali.be

Bronnen:

- Dochy, O. (2005). Relevante soorten voor soortenbescherming in West-Vlaanderen. Abstract West-Vlaamse Natuurstudiedag, 5 maart 2005, KULAK, Kortrijk.
- Diverse voordrachten op de West-Vlaamse Natuurstudiedag, 5 maart 2005, KULAK, Kortrijk (www.kulak.ac.be/natuurstudiedag).
- www.saltabel.org (sprinkhanen);
- www.instnat.be (dagvlinders, amfibieën, broedvogels, ...);
- www.natuurpunt.be (amfibieën);
- www.zwvkv.net.tf (dagvlinders);
- ...

De libellen van de Markvallei

De libellen van de Markvallei

Voor vele onder jullie zal de (JNM) Markvallei niet al te bekend zijn. Daarom even een kort woordje uitleg en een kaartje.

De Markvallei, met de rivier de Mark, ligt in de Noorderkempen (prov. Antwerpen) en omvat volgende gemeenten: Turnhout, Merksplas, Rijkevorsel en Hoogstraten. Deze laatste twee gemeenten zijn het werkingsgebied van de JNM afdeling Markvallei.

Het onderzoeksgebied

Het zijn agrarische gemeenten met op vele plaatsen zeer intensieve landbouw. De zeer intensieve akkerbouw (voornamelijk maïs) en veeteelt (melk- en mestvee en varkens) gaat gepaard met zware bemesting. Dit neemt echter niet weg dat er nog enkele stukjes 'halfnatuur' zijn overgebleven met soms een verbazingwekkende soortenrijkdom.

Verspreid over deze twee gemeenten liggen enkele kleine heideperceeltjes en geïsoleerde vennetjes. Langs het Merkske en de Mark liggenvochtigebeemden en beekbegeleidende bosjes. Spijtiggenoeg zijn het vaak slechts relicten, die ons een beeld geven van hoe de Markvallei er heeft uitgezien in de eerste helft van de 20e eeuw.

De westelijke helft van Hoogstraten is door een drastische ruilverkaveling (één van de eerst uitgevoerde) voor de natuur zo goed als verwoest. Dit stuk kenmerkt zich door een zeer intensief landbouw

zonder kleine landschapselementen. Door de ruilverkaveling is de Mark gekanaliseerd vanaf de grens van de deelgemeenten Minderhout en Meer, wat drastische gevolgen heeft gehad voor de omgeving. Niet enkel de meanders met hun typische libellenfauna gingen verloren, ook de permanent water houdende grachten tussen de beemden. Deze vormden zeer interessante milieus (gebufferd water) waarin onder ander de Dwergjuffer voorkwam tot begin jaren '70. Ongetwijfeld heeft ook de zeer slechte waterkwaliteit van de jaren 80 een grote invloed gehad op de

Grote roodoogjuffer (© Victor Bos)

Dit artikel komt er na een rapport dat gemaakt is over het voorkomen en de verspreiding van de libellenfauna binnen de Markvallei.

De bedoeling van het rapport was om een volledig beeld te krijgen van het voorkomen en de verspreiding van de libellen in de gemeente Hoogstraten en Rijkevorsel. Deze gemeenten zijn het werkingsgebied van de Natuurwerkgroep Markvallei en is tevens het onderzoeksgebied.

aquatische fauna en flora van de Mark. De waterkwaliteit is nu terug beter zodat soorten zoals de Weidebeekjuffer opnieuw langs heel de Mark te bewonderen zijn.

De gemeente Rijkevorsel wordt in twee gedeeld door het kanaal (vaart) "Dessel-Schoten". Dit is een typisch kanaal met zeer steile oevers met weinig vegetatie.

Langs heel het kanaal "Dessel-Schoten" liggen vele kleiputten, gegraven door de steenfabrieken uit de omgeving. Aan deze ontginningen hebben de gebieden zoals de "Volharding", "Bonte Klepper" en "Kievitshei" hun ontstaan en huidig bestaan te danken (zie ook Bertram 2, 2004).

De soorten

In de Markvallei zijn in totaal 41 soorten libellen van de 65 in Vlaanderen voorkomende libellensoorten vastgesteld tussen 1993 en 2004. Dit is 63 % van de Vlaamse soorten.

Van deze 41 soorten zijn er 17 soorten Rode Lijst soorten, waaronder twee met uitsterven bedreigd, namelijk Glassnijder en Noordse witsnuitlibel.

Hieronder zijn de 17 Rode Lijst soorten weergegeven die zijn waargenomen in de Markvallei:

Bosbeekjuffer (*Calopteryx virgo*),
 Bruine winterjuffer (*Sympetma fusca*),
 Glassnijder (*Brachytron pratense*),
 Grote roodoogjuffer (*Erythromma najas*),
 Kanaaljuffer (*Cercion lindenii*),
 Koraaljuffer (*Ceriagrion tenellum*),
 Metaalglanslibel (*Somatochlora metallica*),
 Noordse witsnuitlibel (*Leucorrhinia rubicunda*),
 Smaragdlibel (*Cordulia aenea*),
 Tangpantserjuffer (*Lestes dryas*),
 Tengere grasjuffer (*Ischnura pumilio*),
 Tengere pantserjuffer (*Lestes virens*),
 Variabele waterjuffer (*Coenagrion*

puchellum), Venglazenmaker (*Aeshna juncea*),
 Venwitsnuitlibel (*Leucorrhinia dubia*),
 Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*) en Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*).

Tengere grasjuffer (*Ischnura pumilio*) en Variabele waterjuffer (*Coenagrion puchellum*) zijn waarschijnlijk uitgestorven in de Markvallei. Beide soorten zijn het laatst waargenomen in 1999.

In de Markvallei zijn ook nog 3 soorten libellen waargenomen die niet zijn opgenomen in de Rode Lijst. Het gaat om Zwervende pantserjuffer (*Lestes barbarus*), Zwervende heidelibel (*Sympetrum fonscolombii*) en Zuidelijke oeverlibel (*Orthetrum brunneum*).

Hot spots

In het onderzoeksgebied zijn twee belangrijke hot spots te vinden. De belangrijkste hot spot is het kleiputten complex Volharding - Bonte Klepper met 33 voorkomende soorten libellen.

De Volharding, eigendom van de afdeling Bos en Groen van de Vlaamse Gemeenschap, bestaat vooral uit een aantal oude kleiputten. Er tussen vindt men restanten van natte heide en struwelen met berk, wilg en zomereik. Deze

Bruine winterjuffer (© Victor Bos)

kleiputten vormen het voortplantingsbiotoop van Plasrombout, Grote roodoogjuffer en Glassnijder. Van deze laatste is het nog niet geheel duidelijk of deze soort er een leefbare populatie heeft in het kleiputtencomplex, want er zijn maar 3 waarnemingen gedaan van deze soort de laatste 10 jaar. In 1999 is er één exemplaar gevonden van de Variabele waterjuffer aan de kleiputten, maar waarschijnlijk is de soort ondertussen definitief verdwenen.

Smaragdlibel (© Victor Bos)

De Bonte Klepper ligt in het uiterste zuidwesten van het onderzoeksgebied net onder het kanaal Dessel - Schoten en grenst aan het domein de Volharding (zie ook Bertram 2, 2004). Het reservaat wordt beheerd door Natuurpunt Voorkempen en bestaat uit 7 ha heide, vennen en bossen. De meest opvallende soort die je er kan vinden is de Vuurlibel. Deze soort is in 2000 voor het eerst waargenomen en heeft er sindsdien een kleine populatie uitgebouwd langs de geplagde stukken van het ven. Ook beide soorten Roodoogjuffer en Koraaljuffer zijn te vinden aan het ven in de Bonte Klepper. De Tengere pantserjuffer is in de heide in 2002 voor het eerst waargenomen in de Markvallei. In 2003 is de Zwervende heidelibel op een pitrusveld op de grens met de Volharding twee keer waargenomen.

Over het algemeen kan men stellen dat vooral in de Bonte Klepper een aantal soorten voorkomen die aan (relatief voedselarme) vennen gebonden zijn. Het gaat hier om Watersnuffel, Gewone Pantserjuffer, Viervlek en Zwarte Heidelibel. Zij behoren tot de meest algemene libellen van het gebied en worden

vergezeld door (iets) minder algemene soorten zoals Koraaljuffer, Venglazenmaker, Venwitsnuitlibel en Bruine winterjuffer. In het domein de Volharding, met zijn grotere en minder zure plassen, treffen we Azuurwaterjuffer, Lantaarntje, Blauwe Breedscheenjuffer en Bloedrode Heidelibel aan, zij het in lage aantallen. De Plasrombout heeft dan weer een voorkeur voor meer open waters.

De andere belangrijke hot spot is Wortel Kolonie met 29 waargenomen soorten. Momenteel bestaat het gebied hoofdzakelijk uit bos (vooral naaldhout) met massieve dreven van (vaak Amerikaanse) eik. Verspreid tussen de bossen liggen nog wat weilanden en akkers.

Voor het stuk in eigendom van de afdeling Natuur (zo'n 80ha) is interessant voor libellen. Het kenmerkt zich door een grote variatie in aanwezige biotopen. Voor een groot deel is dit bos (loof- en naaldbos) en weiland, maar ook enkele grotere waterpartijen en venntjes, vergraste en zeer jonge heide. Het is een gebied dat volop in ontwikkeling is. Langs de vennen komen massaal Venwitsnuitlibel, Koraaljuffer, Smaragdlibel en

Gewone pantserjuffer voor. Langs één van de vennen is in 2000 voor het eerst een Noordse witsnuitlibel waargenomen. Bij een ander ven zijn dan weer Tangpantserjuffer en Vuurlibel waargenomen. De Bruine winterjuffer en Tengere pantserjuffer zijn in 2003 waargenomen op een stuk kaalkap. Alleen de Tengere pantserjuffer lijkt zich definitief te hebben gevestigd.

Verder zijn er nog enkele leuke waarnemingen van soorten zoals Glassnijder en Vuurlibel in 2003 aan een zandwinningsput te Minderhout.

Aan de Elsakker is half jaren negentig een vers exemplaar gevangen van een Tengere grasjuffer. In dit gebied ligt ook nog een ven met plantensoorten zoals Beenbreek en Kleine zonnedauw. Op deze plaats zijn soorten zoals Venglazemaker (2003-2004), Tengere pantserjuffer (2004) en Kleine roodoogjuffer (2004) waargenomen.

Een andere gebiedje dat enkele leuke soorten herbergt is de Kievitsheide. Op de kleiput is een kleine populatie Kanaaljuffer en Grote roodoogjuffer aanwezig. Op een aanpalend

grasland zijn in de zomer van 2004 een mannetje Zuidelijke oeverlibel en Zwervende heidelibel waargenomen.

Monitoringsproject Merkske van Calopteryx-soorten

Het Merkske kenmerkt zich voornamelijk door zijn meanderende karakter, met stukken waar het water sneller stroomt en met zwakker stromende gedeelten (pool-riffle karakter). Het Merkske wordt langs zowel Belgische als Nederlandse zijde grotendeels beheerd als reservaat. Vooral langs de Halsche Beemden zijn veel percelen reservaatgebied. Het is dan ook hier dat een populatie Bosbeekjuffer voorkomt.

In 2001 zijn we begonnen met het inventariseren met de *Calopteryx*-soorten aan het Merkske om een beter inzicht te verkrijgen van deze juffers.

Er wordt geteld vanaf de monding van het Merkske (Volmolenbrug te Minderhout) tot aan de Enclave van Baarle-Hertog met de bedoeling om alle beekjuffers te tellen die onderweg worden tegengekomen. Door

	<i>Calopteryx splendens</i>				<i>Calopteryx virgo</i>			
UTM-code	FS2399	FS2499	FS2599	FS2698	FS2399	FS2499	FS2599	FS2698
2001	246	102	25	-	1	0	0	7
2002	263	90	71	279	0	0	1	10
2003	291	601	210	374	0	2	1	19

(-) : niet geteld

Tabel 1: overzicht van Calopteryx-soorten aan het Merkske (UTM-hok FS2698 is het reservaat de Halsche Beemden)

omstandigheden is er in 2004 niet geteld geworden, maar vanaf dit jaar zal de route zeker terug gelopen worden.

De telling gebeurt door langs het Merkske en soms ook door het Merkske te wandelen als de begroeiing langs de oever te weinig zicht geeft op de beek zelf.

In tabel 1 (op de vorige bladzijde) is een overzicht gegeven van de *Calopteryx*-soorten.

Gezien het project nog maar 3 jaar loopt is het nog te vroeg om conclusies te trekken, mede door de warme zomer van 2003 en de niet altijd overeenstemmende tellingsdata. Maar toch mag er gesteld worden dat er een lichte uitbreiding is van *Calopteryx virgo*.

Er werd door het monitoringsproject ook een nieuwe soort voor de Markvallei langs het Merkske ontdekt, namelijk de Metaalglanslibel (*Somatochlora metallica*).

Verder is er ook inzicht verkregen over het voorkomen van de Blauwe breedscheenjuffers aan het Merkske. Deze soort komt vooral voor vanaf de Schoorbrug en zo verder stroomafwaarts met een piek aan het Groeske in Nederland (tot enkele honderden exemplaren). Aan de Halsche Beemden kwam deze soort ook voor, maar de laatste jaren wordt ze steeds minder waargenomen.

Conclusies

De gemeenten Hoogstraten en Rijkevorsel herbergt leuke en vaak levensvatbare populaties libellen. Het betreft vaak versnipperde populaties van heidesoorten zoals Venwitsnuitlibel, Tengere pantserjuffer en Koraaljuffer. Deze populaties sluiten perfect aan bij de voor libellen zeer interessante gebieden gelegen te Mol, Arendonk, enz... De populaties in de "Markvallei" zijn meestal wel kleiner en meer versnipperd gelegen, maar het geeft toch een duidelijker

beeld over de oorspronkelijke geografische verspreiding van de heidesoorten.

Ook de opmars van zuidelijke soorten binnen de "Markvallei" laat zich goed merken. Soorten zoals de Vuurlibel en Zuidelijke oeverlibel laten zich zien, terwijl er overal populaties van Kleine roodoogjuffer tevoorschijn komen. Mogelijk heeft de opmars van zuidelijke soorten wel nadelige gevolgen voor een soort zoals de Noordse witsnuitlibel die sowieso al een zeer marginaal voorkomen kent in onze regio.

Ook van groot belang is de populatie Weidebeekjuffers en Bosbeekjuffers langs het Merkske en de Mark. Beide populaties doen het momenteel goed. De waterkwaliteit van de Mark moet nog beter. Regelmatig doen er zich langs de Mark nog zware puntlozingen voor, met acuut zuurstofgebrek tot gevolg. Vooral de voorzichtige opmars van de Bosbeekjuffer kan hierdoor in de problemen geraken. Het regelmatig schonen van de Mark, maar ook van het Merkske (tot voor kort zelfs in het reservaatgebied) heeft negatieve gevolgen voor beide soorten.

Het gehele rapport kan verkregen worden op aanvraag.

Stijn Leestmans
stijnleestmans@hotmail.com

Venwitsnuitlibel (© Wout Opdekamp)

De kruidige noot door Sarah

Miskend talent. Over de kruidige ambities van ons aller paardebloem.

Wie kent ze niet, die gele bloempjes die vooral op flink bemeste weites welig tieren? Wie heeft nooit de longen uit zijn lijf geblazen om zo'n uitdagende pluisbol in één keer de baas te kunnen? Menig plantenfreak houdt wellicht een zekere frustratie over aan vergeefse pogingen om uit te dokteren welke van de meer dan honderd microsoorten van de *Taraxum officinalis* (Gewone Paardebloem) hij nu in handen had. (Wees gerust, voor trouwe lezers van de kruidige noot is het herkennen van de Gewone Paardebloem gelukkig ruim voldoende. Lees dus rustig verder). Maar heb je dit arm stuk onkruid ooit al eens de kans gegeven zijn medicinale en culinaire kwaliteiten te demonstreren? Hoog tijd voor een aflevering verborgen talent dacht ik zo.

In een niet zo ver verleden rookten boeren in het voorjaar hun woonhuis en stal uit met paardebloemen. Volgens dit eeuwenoud ritueel verdwenen op die manier alle onzuiverheden uit de boerderij. De reinigende werking van de plant komt ook in andere toepassingen terug. Waar zou anders de naam 'pissebloem' vandaan komen? Thee van paardebloemen heeft een vochtafdrijvende werking, en zuivert zo het bloed en het hele lichaam. De bitterstoffen in de plant zijn een weldaad voor lever, gal en pancreas. Deze bijzonderhelende eigenschappen combineert de paardebloem met een rijk aanbod van pittige toepassingen in de keuken.

Met de konijnen aan tafel

Voor de frisse, jonge blaadjes van de paardebloem zijn heerlijk in salades. In je pannenkoeken ogen de blaadjes niet alleen mooi, ze geven net dat ietsje meer pit om je baksels onweerstaanbaar te maken!

Om de wat bittere smaak van de blaadjes weg te nemen, leg je ze enkele minuten in water. Ook de stengels haal je er om die reden beter uit. Wie zich na een paar keer tandenbijten toch niet kan verzoenen met die bittere smaak, kan de paardebloem ook cultiveren als molsla. Een omgekeerde bloem over de plant doet de blaadjes na een tijd wat geler kleuren, én milder smaken.

Paardebloem © Jan Claes

Stengels met een bloem zijn uiterst decoratief. Snijd de stengel in de lengte in vier, leg hem in water. Na een paar minuten begint hij op te krullen en kan je er je sla, toastjes, of kom soep mee versieren. Hier en daar wat losse bloemblaadjes geven ook meteen een kleurig accent.

Met een mix van paardebloemblaadjes, netels en zevenblad tover je in een mum van tijd een verkwikkende lentesoep op tafel! Maak een basissoep van aardappel en ajuin, breng aan de kook, laat 10 minuten doorkoken. Zet de soep van het vuur, voeg de fijngehakte kruiden toe. Laat ze niet meekoken, dan verlies je waardevolle vitaminen en vooral veel smaak.

Kopje koffie

Net zoals cichorei, kan je ook van de wortels van de paardebloem een lichtjes bitter aftreksel maken, dat je kan serveren als exclusieve koffie van het huis.

Oogst de lange penwortel, was hem, hak

in stukje of maal door een groentenmolen. Rooster de wortelstukjes in een middelwarme oven tot ze droog en wat verschroeid zijn. Een aftreksel hiervan heeft een koffieachtige smaak. Je kan het ook mengen met cichorei.

Paardebloemhoning

Kies een mooie lentedag uit om met een mand om de arm het veld in te trekken. Pluk een berg van zo'n 400 mooi open bloemenhoofdjes. Stengels zijn uit den boze, knip restjes

Paardenbloem (© Jan Claes)

desnoods na het plukken nog weg. Doe de bloemen in een kookpot, samen met twee appelsienen en twee citroenen in stukken gesneden. Laat het geheel zachtjes koken in 1,5 liter water. Giet alles door een neteldoek. Druk de massa bloemen en fruit heel goed uit,

je zal zien dat er nog heel wat aroma vrijkomt. Breng nu 1 liter van dit vocht met 0.5 kg suiker aan de kook, en je zal merken hoe je je al snel in het land van melk en honing begint te wanen. Gebruik best rietsuiker of oersuiker, jammer om met geraffineerde witte suiker de weldaad van de paardebloem om zeep te helpen. Giet de kokende paardebloemhoning in potjes. Doe de potjes boordevol en sluit zo snel mogelijk af. Een takje rozemarijn onderaan in de potjes geeft een extra aroma. En dan maar genieten....

Deze lopende honing is heerlijk in thee, maar ook in yoghurt of bij ijs. Let wel dat je kleine potjes inmaakt, eens geopend blijft de honing in de koelkast nog een paar weken goed.

Als je met de suiker ook nog een dikmiddel toevoegt, krijg je paardebloemgelei.

Heeft dit doordeweeks maar toch zo charmant onkruid volgens jou nog veel meer in zijn mars? Kruidige suggesties steeds welkom!

Sarah Lefevere

sarahlefevere@yahoo.com

Het Gouden weetje van tante Heleentje

Ofwel lezen jullie m'n oproepen niet ofwel weten jullie gewoon weg al alles of willen jullie niets meer bijleren of Verzin zelf maar. En dat zelf verzinnen, stak me ook wat tegen. Maar omdat ik toch m'n steentje of beter lintbloempje tot de Bertram wil blijven bijdragen, ga ik niet langer gouden weetjes uit m'n duim zuigen, maar ga ik eens de klassieke toer op. Klassiek in de zin van klassiek en niet van traditioneel, gekend...

In plaats van in de huid kruipen van een bioloog-weet-het-zogezegd-allemaal, ga ik doen wat mij ligt: mythologie en planten.

In een volgende Bertram, zullen jullie, zo Zeus en co het willen, telkens een mengsel vinden van planten, al dan niet medicinaal of, Grieken en Romeinen, goden, nimfen, extases, ...

Kortom **Le coin mythologique.**

Chairete

Heleentje

heleentje@jnm.be

Oplossing Mystery Competition 7

Aangezien de mystery-foto werd ingestuurd door de VWG viel te verwachten dat het mysterie-beest een vogel is. Inderdaad, het dier op de foto heeft een snavel, zijn/haar lichaam is bedekt door veren: het is wel degelijk een vogel.

Het algehele voorkomen van de vogel doet vermoeden dat het een meeuw betreft. Maar hoe bewijs je dat dit een meeuw is? Het zwart-wit-grijze verenkleed? De oplettende kijker heeft in de mot dat dit een zwart-wit foto is, op kleur valt dus weinig te vertrouwen... Toch ziet elke zichzelf respecterende NWG'er en NWG'ster aan de vorm, houding en het vele wit in het verenkleed dat dit een meeuw moet zijn. Jullie hadden het bij het juiste eind, dit is een meeuw.

Ik herinner me dat ik aan de Wiedauwkaai in Gent meeuwtjes aan het afkijken was. Een oude meneer kwam bij me staan en wist me licht glunderend te vertellen dat die vogels waar ik zo aandachtig naar keek 'meeuwen' waren. Al was ik nog jong, dom was ik niet. Natuurlijk waren dat meeuwen, ik wou alleen weten welke soort meeuwen. Voor veel leken zijn meeuwen meeuwen. OK, er zijn grote en kleine, bruine en grijze, gewone meeuwen en zeemeeuwen, maar zelden komt men tot een correcte soortnaam. Dus ja, welke meeuw is dit nu?

Het is duidelijk een adulte meeuw: spierwitte kop en onderdelen, egaal grijze bovendelen, 'adulter' kan niet.

Belangrijk bij het determineren van meeuwen is de grootte. Op deze foto is geen grootte-vergelijking voorhanden. Maar bij meeuwen geldt grofweg volgende regel: hoe groter de meeuw, hoe zwaarder de snavel. Nogal logisch natuurlijk, maar de snavel wordt ook relatief gezien zwaarder. Ga eens naar de visserskaai van Oostende in de winter en benader een Grote

Stormmeeuw (© Rafael Delaect)

mantelmeeuw... Echte monsters zijn het, met een gigantische bek en een gemene kop. En bekijk eens een Dwergmeeuwtje van dichtbij, echte schatjes, met een klein fijn bekje.

De vogel op de foto komt heel vriendelijk over, door het ronde kopje, maar vooral door de relatief kleine snavel. Er valt dus te verwachten dat we de oplossing bij de kleinere meeuwen moeten zoeken.

Een meeuw met een relatief kleine, egaal bleke snavel, een spierwitte kop en een donker oog... Kijk eens in je boek en je houdt nog twee soorten over: Drieteenmeeuw en Stormmeeuw. Drieteenmeeuw heeft heel korte, zwarte poten. Je moet de foto eens goed van nabij bekijken: je kan nog net de bleke lange poten onderscheiden. Kijk verder eens aandachtig naar beide vleugelpunten: je ziet grote witte vlekken in het zwart van de vleugeltop! Drieteenmeeuwen hebben gitzwarte vleugeltoppen, vrijwel zonder wit, en het zwart is beperkt tot de uiterste toppen van de vleugels.

In ons land is Stormmeeuw een talrijke overwinteraar, in de zomer is ie echter zeldzaam. Dus bij ons zien we hem meestal met grijs gestreepte kop, en klein zwart ringetje rond de snavel.

De winnaar is Klaas Debusschere, proficiat!

Nicolas

Mystery Competition 8

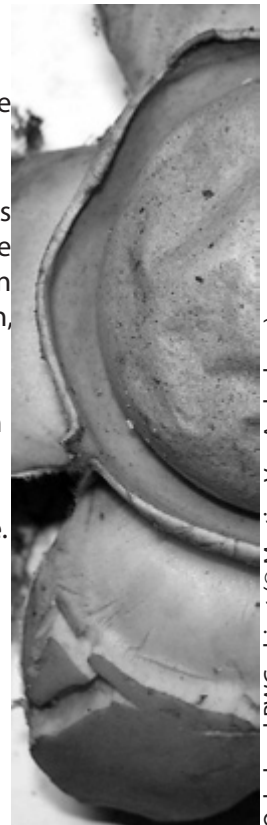
In deze Mystery Competition is het de beurt aan de PWG.

Ben je in de winter weer al je plantenkennis vergeten? Dan is het hoog tijd om ze weer op te frissen. Voor zij die hun kennis terug op peil hebben en voor zij die ze steeds op peil gehouden hebben, is dit een geschikte test.

Geef de volledige soortnaam van dit PWG-object (ik weet niet of ik dit een plant mag noemen). Oei, misschien heb ik nu teveel verklapt...

Heb je de naam? Goed zo. Stuur ze als de bliksem door naar pwg@jnm.be.

Je kan een waardebon van 10 euro winnen om in ons eigenste infocentrum op te doen. Natuurlijk is het je niet om het geld te doen, maar vooral om de eer.

Onbekend PWG-object (© Martine Van Audenhove)

Natuurreservaten in hun blootje

Het Vloethemveld, een goed bewaard geheim

1 Inleiding

Dat militaire domeinen niet zelden garant staan voor ware natuurparels, we weten het allemaal. Denken we maar aan militaire oefenterreinen als dat van Brecht-Wuustwezel ('t Groot Schietveld, met o.a. de laatste grote populatie Adders (1)) of militaire vliegveldjes als dat van Ursel (Drongengoed, met o.a. één van de laatste vliegplaatsen van de Aardbeivlinder (2)). Quasi steeds gaat het dan over heide –of aan heide verwante landschappen.

Wie heide zegt, ziet zijn gedachten meestal de richting van de Kempen uitdwarrelen, maar dat hoeft niet steeds zo te zijn. Weinigen weten dat ook in bepaalde delen van West-Vlaanderen, anno 18e eeuw, heide de regel was.

Het gaat dan over de streek net ten zuiden van Brugge tot aan de grens met Oost-Vlaanderen, een streek die de naam 'Houtland' draagt en tot enkele eeuwen terug alles in huis had om een heidelandschap te herbergen: een zandige bodem, een oceanisch klimaat en een schaarse bewoning. Die mensen waren hiertoe absoluut noodzakelijk daar ze via extensieve landbouw en meer directe werkzaamheden de overgang naar bos tegenhielden. Op de kaart van Ferraris van nabij de jaren 1770 –de eerste gedetailleerde kaart van Vlaanderen– zijn deze uitgestrekte heidevelden nog te zien (figuur, uit (3)).

Vroegechter, begonmendeheideteontginnen: bos en akkers kwamen er in de plaats. Vooral de voortschrijdende intensivering van de landbouw zorgde ervoor dat zo goed als niets meer van het parse landschap in

West-Vlaanderen overbleef. In het Houtland leeft de herinnering verder in het toponiem '-veld' (Bulskampveld, Maldegemveld...), een oud-Nederlandse benaming voor woeste heidegebieden in deze streek.

Is er dan niets van overgebleven, echt niets? Zoals dat bij de natuur wel eens meer het geval is, heeft ze zich heel beperkt dapper stand weten te houden omdat net dat ene stukje grond een ander gebruik kreeg toegewezen. Zo een gebied is het Vloethemveld, een militair domein dat op zijn minst een monument en botanische schatkamer mag genoemd worden.

Stijve ogentroost (© Bert Willaert)

2 Ligging

Het Vloethemveld ligt op de grens van de gemeente Zedelgem en de gemeente Jabbeke (respectievelijk deelgemeente Zedelgem en deelgemeente Snellegem). In JNM-termen spreken we dan van afdeling Brughe. Het Vloethemveld valt onder te verdelen in 2 gebieden: het militaire domein

en de openbare staatsbossen daarrond. In tegenstelling tot deze laatste is het militair gedeelte niet toegankelijk. Dit deel is 170 ha groot (geheugensteentje: 1 hectare = 2 voetbalvelden) en herbergt de grote natuur- en cultuurwaarden.

3 Soortenlijstje

Het gebied is gewoonweg uniek te noemen, vooral dan op vlak van flora. In die mate zelfs dat het gebied Europese bescherming geniet. Begin alvast te kwijlen...

Uitzonderlijke flora

Heidevegetaties als droge & natte heide en heischrale graslanden vormen er de regel: onder andere Heidekartelblad, Gevlekte orchis, Hondsviooltje, Stijve ogentroost, Dwergviltkruid, Rode dophei, Teer vederkruid en Welriekende agrimonie vinden er nog een thuis. Al deze soorten staan op de Rode Lijst (4) in de categorie 'bedreigd'. Zij groeien er naast soorten als Pilvaren, Liggende vleugeltjesbloem, Tweenervige zegge, Klein glidkruid, Blauwe zegge, Bleke zegge,

Moeraswolfsklauw en Duizendknoopfontein kruid; soorten die als 'potentieel bedreigd' te boek staan. In het openbaar gedeelte groeit Koningsvaren (potentieel bedreigd).

Rode dophei (het zusje van de Gewone dophei) en Tweenervige zegge vormen de verklaring voor de Europese aandacht voor dit gebied: deze planten bereiken hier de noordgrens van hun areaal. Dit betekent dus dat het Vloethemveld heidevegetaties van het zuidelijke type (submediterrane heide) met heidevegetaties van het noordelijke type (boreale heide) met elkaar combineert en een eigen type op zich vormt: 'intermediair Atlantische heide'. Dit onderscheidt haar van heide in de Kempen, die een meer boreaal karakter hebben, en verklaart bijgevolg de grote waarde van het gebied.

En dan heb ik het dus nog niet over de 3 extreme zeldzaamheden Dwergbloem, Dwergvlas en Draadgentiaan gehad. Deze soorten hebben de twijfelachtige eer om op de Rode Lijst in de categorie 'zeer sterk bedreigd' te vallen. Niet zo moeilijk te begrijpen, als je weet dat het Vloethemveld voor hen de enige groeiplaats in Vlaanderen vormt!

Behalve de plantengroepen van zoute milieu's zijn binnen het militair domein alle socio-ecologische groepen vertegenwoordigd. De 373 gedetermineerde plantensoorten komen overeen met 37 procent van het totaal aan plantensoorten in Vlaanderen.

Uit Desmedt A, Vanhevel A, Kiss M. Het Vloethemveld

Vleugeltjesbloem (© Jeroen Mentens)

Fauna

Door de rijke flora en het groot aantal biotooptypes is de aanwezige fauna eveneens buitengewoon gevarieerd. Vooral het hoge aantal aan zeldzame soorten insecten van de onbemeste, schrale graslanden en bermen is opvallend. De ongewervelde fauna van het gebied is slechts voor enkele groepen in detail bestudeerd. Alhoewel nog veel inventarisatiewerk verricht dient te worden, is nu al gebleken dat talrijke soorten, die met uitsterven zijn bedreigd, alsook enkele rode-lijstsoorten, nog aanwezig zijn.

Het Vloethemveld bezit bvb. een topwaarde aan waterwantsen (23 soorten) en libellen (reeds 12 soorten gedetermineerd). Ook op gebied van sprinkhanen werd een respectabel aantal van 10 soorten vastgesteld. De meest interessante dagvlinder is het Groentje.

Op gebied van loopkevers werden tijdens een bemonstering in de periode 1982-'86 niet minder dan 112 soorten aangetroffen, ongeveer een derde van de Belgische fauna. Van de 140 soorten opgemerkte spinnen werden 13 soorten als bijzonderheden gekenmerkt.

Wat zoogdieren betreft zijn kleine marterachtigen (Bunzing, Wezel en Hermelijn)

ruim aanwezig en worden regelmatig waargenomen. Het gebied verkeert in een zodanige rust dat de Vos er nog overdag jaagt.

In de periode 1987-'92 werden volgende bijzondere broedvogels waargenomen: Bosuil, Kerkuil, Ransuil, Wespendif, Sperwer, Boomvalk, Torenavalk, Zwarte specht, Groene specht, Fuut, Boompieper en ongeveer een 20-tal koppels Nachtegalen. De Houtsnip overwintert er nog talrijk en ook de Wielewaal laat zich er nog horen.

4 Waar hebben we dat aan te danken?

Er zijn 2 fenomenen die zich overal in Vlaanderen hebben doorgedrukt, maar niét in het Vloethemveld: verdroging en vermessing.

Normaal gaat intensieve landbouw gepaard met een zo efficiënt mogelijke ontwatering. Het waterpeil wordt dan verlaagd en de planten die graag natte voetjes hebben, verdwijnen. Daar is het Vloethemveld aan ontsnapt omdat het nooit intensief als landbouwgrond is gebruikt. Bovendien ligt het gebied wat scheef: de noordgrens ligt ongeveer 5 meter lager dan de zuidgrens waardoor deze betrekkelijk nat kan worden.

Dopheide (© Jeroen Mentens)

Het Vloethemveld is ook nooit intensief bemest geworden, integendeel: zonder dat de militairen het beseften, hebben zij een excellent natuurbeheer uitgevoerd. Omdat het militaire domein een munitiedepot met maar liefst 280 afzonderlijke opslagplaatsen was, werd het gehele gebied meermaals per jaar volledig gemaaid. Dit moest vermijden dat een eventueel vuurtje zich via de berm van opslagplaats naar opslagplaats zou kunnen verbreiden en zo een waar inferno ontketenen. Om dezelfde reden werd het maaisel afgevoerd, waardoor de voedingsstoffen die daarnet nog in de bodem zaten (en door de planten waren opgenomen), het gebied zijn uitgebouwd. Resultaat: een schrale bodem, met het hele gamma aan planten die van nature aan zo'n voedselarme bodems zijn aangepast.

Die opslagplaatsen werden bovendien omgeven door taluds; aarden wallen van een kleine 3 meter hoog, die de loodsen aan 3 zijden omgeven. Deze hadden een dubbele functie. De belangrijkste functie was het afleiden van een eventuele ontploffing naar boven toe in plaats van een horizontale uitbreiding van de explosie (die de naastliggende opslagplaatsen kan raken). De aarde die nodig was om deze taluds op te werpen, werd ter plaatse gewonnen. Hierdoor ontstond een groot aantal vijvers, waarin de bovengenoemde tweede functie zit vervat: het water uit deze vijvers (in combinatie met het heidekarakter van het gebied beter aangeduid als vennen) kon dienst doen als bluswater bij brandjes. Slimme jongens, die militairen.

5 Een streepje cultuur

Het ligt niet in de bedoeling van dit artikel om al te diep in te gaan in de cultuurhistorie van het gebied en dit artikel lijkt al akelig lang te worden, dus zal ik maar meteen met de grootste cultuurtopper van het gebied in huis vallen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog bezetten de Duitsers het Vloethemveld, maar eenmaal zij door de Engelsen & Canadezen waren verjaagd, werd hier door de Engelsen een internerings- en doorgangskamp ingericht voor krijgsgevangenen (een 'Prisoner of War Camp'). Tussen 1944 en '46 verbleven hier tussen de 45.000 en 120.000 gevangenen (het grote verschil tussen deze getallen is te wijten aan de moeilijke aflijning van wie hier langdurig verbleef dan wel passeerde). Tijdens de zomer van 1946 werden de gevangenen naar Engeland verplaatst en daarna naar Schotland. De krijgsgevangenen werden in 1948 vrijgelaten en konden naar huis gaan. Wie nog een thuis had, welteverstaan...

Violetje (© Jeroen Mentens)

Sommige van de gevangenen construeerden tijdens hun verblijf kunstwerken zoals plaasteren reliëfbeeldingen van hun geboortestreek, hun 'Heimat'. Ook standbeelden uit cement werden opgetrokken; zo hadden ze zelfs hun eigen vrijheidsbeeld. Tenslotte kan men in de loodsen ook wandschilderingen van allerlei volkse tafereel terugvinden (zoals die met de wulpse barmeisjes die Große Bierkrüge ronddragen..., echt de moeite). Alles samen: een heus cultuurmoment.

aan de Vlaamse overheid en Landsverdediging om waardevolle militaire domeinen in hun glorie te herstellen. Tegen 2008 zal intwaalf militaire domeinen in Vlaanderen, waaronder dus het Vloethemveld, een totaal van 10.000 ha heide onder handen worden genomen, kaderend in het Natura 2000-netwerk. Voor het Vloethemveld zal dit een reconversie naar heide betekenen over het gehele oppervlak, niet zomaar de meest cruciale stukjes

grond. Een fantastisch initiatief, die geen seconde te vroeg komt.

6 *Recente geschiedenis*

In 1995 werd door de legerhervormingen het munitiedepot overbodig. Het werd volledig leeggehaald en door een hoge draadafsluiting verdeeld in nagenoeg twee gelijke clusters: een noordelijk en zuidelijk deel. Beide delen worden door twee verschillende overheidsinstanties beheerd, en het gebied is nog steeds in bezit van het Ministerie van Landsverdediging. Het zuidelijk gedeelte wordt nog gebruikt als oefenterrein door de school voor onderofficieren, die net buiten het gebied is gelegen.

Doordat het zijn functie als munitiedepot is verloren, is jammer genoeg ook het o zo goeie beheer weggefallen. Hierdoor is het gebied doorheen de laatste 10 jaar sterk gaan verruigen en waar voorheen de heide groeide, staan nu berkjes en struweel. Van de honderden taluds, bvb, kleurt slechts nog een handvol paarsrood in de zomer. De waardevolle vegetaties zijn tot minieme lapjes grond verdrukt en voor vele insectensoorten is het wellicht al te laat...

7 *Dank aan Europa*

Gelukkig komt er hulp. De Europese commissie steekt enkele miljoenen euro's toe

8 *Maar er blijft een probleem*

Over enkele jaren sluit ook de militaire school voor onderofficieren. Als het ook zijn functie als oefenterrein zal verliezen, stelt zich de vraag: welke bestemming voor het Vloethemveld? Ondanks het feit dat men zich wel al over de natuurproblematiek heeft gebogen. Een openstelling van het gebied stelt ons voor drie problemen. 1. Misbruik van het domein. Beeld je in: een gebied, ver van stedelijke drukte, met enkele kilometers rechte banen en maar liefst 280 open loodsen. Een droomplek voor allerlei louche bezigheden zoals drag races, graffiti (bovenop de oorlogse heimat-taferelen...), drugstrafiek en de handel in niet-erkende caviarassen. 2. De buitengewone natuurwaarde. Niet dat wij JNM'ers die niet verdienen, maar het valt te betwijfelen of de gemiddelde Vlaming die met zijn Bouvier Loebas "in 't bos" gaat wandelen, de werkelijke waarde van een miniem ogend plantje als Dwergbloem wel naar waarde kan schatten... 3. De vervuiling van het gebied. Het mag dan wel gek klinken, aan de grote natuurwaarde hangt een ommezijde van grote milieuvervuiling. In

beide wereldoorlogen hadden de Duitsers zich in het gebied gevestigd, en bij hun overhaaste aftocht in 1944 hebben zij hun munitie in de grote vijvers gedropt. Die munitie ligt daar tot op de dag van vandaag nog steeds. Probleem: men weet niet hoeveel, en ook niet welke munitie daar ligt te roesten. Voor de overheid is ontmijning dan ook een zeer trage en dure operatie, en verdient ze weinig prioriteit tegenover de vele -valse-bommeldingen waar DOVO zich mee bezig moet houden. Niettemin blijft het ginder een gevaarlijke situatie. Als het water zeer laag komt te staan, kan een deel van de munitie aan de lucht worden blootgesteld, wat het spontaan doet ontbranden. Dit is op dit moment al een zeldzame keer gebeurd. Een volgend luik in de Vloethemveldse vervuiling zit 'em in de munitie-opslagplaatsen: 280 keer een dak dat volledig met asbestvezelplaten is bedekt... En ook in de bliksemafleiders zouden stoffen zitten die niet al te zuiver op de graat zijn. Hoe dan ook: een positief bodemattest (een voorwaarde voor openstelling) zit er vóór 2008 niet aan te komen.

Natuurpunt (die er nota bene momenteel niets in de pap te brokken heeft) zou dan ook voor een gedeeltelijke openstelling

-onder begeleiding- opteren (bvb. elke zondagvoormiddag).

Hoe dan ook, het Vloethemveld: een naam om te onthouden.

Bram D'hondt
zedelgem@hotmail.com
<http://www.natuurpunt.be/inzicht>

Bronnen:

- (1) Werkgroep Hyla. Noodplan voor de adder. Natuur.blad. 2004
- (2) Uit: Natuur.focus.
- (3) Zwaenepoel A. Een vegetatiekundige en ecologische studie van het Vloethemveld. Licentiaatsverhandeling RUG. 1985
- (4) Biesbrouck B, Es K, Van Landuyt W, Vanhecke L, Hermy M, Van den Brempt P. Een ecologisch register voor hogere planten als instrument voor het natuurbehoud in Vlaanderen. Brussel, Rapport Vlina 00/01. Flo.Wer vzw, Instituut voor Natuurbehoud, Nationale Plantentuin België, KULeuven in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap. 2001
- (5) Desmedt A, Vanhevel A, Kiss M. Het Vloethemveld, Open Monumentendag 12 september 2004. 2004 (hoofdbron)

Uit Desmedt A, Vanhevel A, Kiss M. Het Vloethemveld

Dag van het lieveheersbeestje

*Dag van het
lieveheersbeestje: zondag
22 mei 2005*

De lieveheersbeestjeswerkgroep *Coccinula* groepeerd enthousiaste vrijwilligers die de verspreiding en ecologie van de bekende gestippelde kevertjes in kaart willen brengen. Op 22 mei 2005 organiseert de werkgroep de jaarlijkse lieveheersbeestjesdag. In het hele land worden excursies gehouden met speciale aandacht voor lieveheersbeestjes. Determinatie, vangst en levenswijze komen uitvoerig aan bod. De excursies staan open voor iedereen (tenzij anders vermeld) en zijn gratis. Mee te brengen: tabel, paraplu, sleepnet, ... Wanneer je met een grote groep aansluit, geef dan graag een seintje aan de verantwoordelijke voor je tocht. Enkele eerder geplande excursie gaan door op een andere datum (zie verder).

9 DE BLOEMRIJKE BERMEN OP HET DOMEIN VAN AWW (DUFFEL)

Afspraak: 10u00, Bibliotheek van Duffel (Onze-LieveVrouwlaan 1), einde voorzien omstreeks 12 u.
Contact: Victor Michiels (0475/96.59.03).

11 HET HAGEVEN (NEERPELT)

Afspraak: 10u00, Natuureducatief centrum De Wulp (Neerpelt). Grote Weg Hasselt-Eindhoven (N74), afslag Grote Heide (N71) dan aanduiding "De Wulp" volgen (onmiddellijk links).
Contact: Johan Bogaert (016/50.03.89).

3 HET LEEUWENHOF (DRONGEN)

Afspraak: 14u00, ingang van het Leeuwenhof (Drongen, net over de brug over autoweg R4).
Contact: Olivier Beck (0485/93.82.84).

4 DE VAARTTALUDS EN HET ORVEYTBOS (MOEN)

Afspraak: 10u00, Sint-Pietersbrugje (Kraaibosstraat, Moen-Zwevegem).
Contact: JNM-Kortrijk, Rinus Samyn (kwibus87@hotmail.com) of Insectenwerkgroep Zuid-West-Vlaanderen, Pieter Vantieghem (pieter_vantieghem@hotmail.com).

12 DE STIEMERBEEKVALLEI (GENK)

Afspraak: 14u00, parking sportcentrum (E. Van Doorenlaan te Genk), einde 17u00.
Contact: Natuurpunt Genk : Jos Lycops (089/35.30.64), jos.lycops1@pandora.be.

7 DE DAKNAMSE MEERSEN (LOKEREN)

Afspraak: 14u00, kerk van Daknam, einde voorzien om 17u00.
Contact: Heleentje De Brauwer (0485/30.67.48 of 052/44.88.38), heleentje@jnm.be.

1 DE BRUGSE ZANDSTREEK (BRUGGE)

Afspraak: 10u00, achterkant van het station van Brugge. 's Middags kan je inpikken om 13u30 aan de achterkant van het station te Brugge. Meebrengen: fiets!
Contact: VBWG JNM, Bart Vanelslander (bartvanelslander@tiscali.be) .

8 DE PUTTENBEEK (OPWIJK-LONDERZEEL)

Afspraak: taverne Lomast, Marselaerdreef (Malderen).
9-12u JNM 's Heerenbosch i.s.m. Natuurpunt IJsvogel te Opwijk.
14-17u JNM 's Heerenbosch i.s.m. Natuurpunt Londerzeel.
Contact: Siegfried van Ingelgem (siving@hotmail.com), Gert Arijs (gert_jnm@yahoo.com).

**13 DE BERMEN VAN HET ALBERTKANAAL
(EIGENBILZEN)**

Afspraak: 14u00, het lokaal van JNM Zuid-Limburg (Winterstraat 75) met de fiets óf om 14u15 aan de brug van Eigenbilzen, bij de Hoeffaert, zonder fiets, omstreeks 19u daar terug.

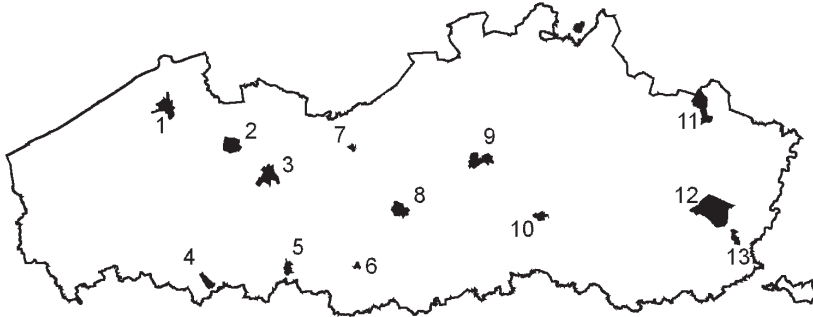
Contact: JNM Zuid-Limburg, Esther Castermans (0472/25.34.40),
esthercastermans@hotmail.com.

Contact: (0496/93.53.77),
joachimdm@yahoo.com.

**10 ZONDAG 8 MEI : DE BENINKSBERG
(WEZEMAAL)**

Afspraak: 14u00, parking op de hoek van Blauwmolenstraat en Vlasselaar (Wezemaal) .

Contact: Koen Berwaerts (013/78.16.22 of 0496/73.14.39),
koen.berwaerts@versateladsl.be.

5 HET BURREKEN (MAARKEDAL)

Afspraak: 14u00, kerk van Schorische (Maarkedal) , einde omstreeks 17 uur.
Contact : Ronny De Clercq (055/45.63.42 of 055/31.64.30).

**2 ZONDAG 29 MEI : HET MALDEGEMVELD
(URSEL)**

Afspraak: 14u00, parking van het Vlaamse gewest nabij het Jagershof (parking Bos en Groen, Drongengoedweg Ursel).

Contact : Chris Bruggeman (09/377.71.40),
chris.bruggeman@belgacom.net.

Andere activiteiten:

**6 ZONDAG 1 MEI: LIEVEHEERSFEESTJE VOOR
PIEPERS!** – opgelet: deze excursie staat enkel open voor 8-12 jarigen

Afspraak: 14u00, de Zwarte Flesch, voetgangersbrug of café, einde Schuitstraat te Pollare (Ninove). Einde 17u00.

Contact : JNM-Ninove (053/66.61.93), liesbetvancrombrugge@hotmail.com.

Coccinula is een tweetalige werkgroep gedragen door de Jeugdbond voor Natuur en Milieu (JNM) en de Waalse vereniging Jeunes & Nature (J&N). Het lieveheersbeestjesproject groepeert meer dan 600 medewerkers uit diverse verenigingen en lokale insectenwerkgroepen. De werkgroep krijgt logistieke ondersteuning vanuit het Instituut voor Natuurbehoud. Meer info over Coccinula, de nieuwsbrieven en de voorlopige atlas vind je op www.instnat.be.

6 ZATERDAG 7 MEI : DENDERVALLEI (NINOVE)

Afspraak: 14u00, de Zwarte Flesch, voetgangersbrug of café, einde Schuitstraat te Pollare (Ninove). Einde 17u00.

Sprinkhanenweekend in Brussel

Les Orthoptères sous pression!
Sprinkhanenweekend in Brussel
5 - 8 mei 2005 (Hemelvaartweekend)

Doet SaltaBru al een belletje bij je rinkelen? 't Is iets nieuws, iets jeugdigs, iets innovatief,... 't Is SaltaBru! Een nieuw project van de Viezebeestjeswerkgroep, alweer in samenwerking met onze Waalse vriendjes van Jeunes & Nature. Het ultieme doel is een verspreidingsatlas van de sprinkhanen in Brussel te maken, en we vliegen er direct in met dit weekendje!

Wees erbij, want het wordt bij voorbaat al legendarisch! Nog nooit organiseerde de VBWG een weekendje in Brussel, maar daar komt nu verandering in. Mei is de ideale periode voor het kleinste grut onder de sprinkhanen, nl. de Doorntjes, en de vreemdste snuiter onder de rechtvleugeligen, nl. de Veenmol, en ze zullen het geweten hebben dat er een bende jonge gasten naar hen op zoek is. Een doorsnee avond tijdens dit verlengd weekend zou er als volgt kunnen uitzien: we beginnen met een bescheiden hapje in de "Comme Chez Soi", vervolgens genieten we van een avondje cultuur (een operaatje in de Munt b.v.), en als afsluiter een nachtelijk uitstapje in de moestuintjes van de "Brusselèirs" om te luisteren naar het indringende gesnor van de veenmol? De ideale mix van cultuur en natuur, geef toe, niet elk weekendje kan dit bieden.

De kampplaats is een gezellig, goed uitgerust scoutslokaal in Ukkel, in het groene zuiden van Brussel. Het Zoniënwoud en het Hallerbos liggen op een boogscheut. Ideaal om ons ook eens te wagen aan een nieuwe en minstens even baanbrekende bezigheid als sleedoorpage-eitjes tellen, nl. lepenpages inventariseren aan de hand van de rupsen. Elke rechtgeaarde viezebeestjesfreak krijgt

het water nu al in de mond, en schrijft zich vandaag nog in.

Kostprijs en inschrijving

Het hele weekend (vier dagen en drie nachten) kost 20 euro, die je overschrijft op rekeningnummer 979-0731270-89 van de JNM-Natuurstudiewerkgroep, Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent. Vermeld duidelijk je naam + 'SaltaBru'. Wie niet het volledige weekend komt, schrijft 7 euro per nacht over.

Naast je overschrijving geef je ook een seintje aan Jeroen Vanden Borre (jeroen.vandenborre@tiscali.be) zodat we weten hoeveel volk we mogen verwachten. Btw, geen inschrijving is geen eten!

Waar en wanneer

De kampplaats is het lokaal van de Scouts Saint-Joseph, gelegen in de Parvis Chantecler 10b, 1180 Ukkel. Het station van Linkebeek is op slechts 1 km afstand (bereikbaar vanuit Brussel-Zuid, trein richting Nijvel, vierde halte). Je wordt verwacht op donderdagvoormiddag rond 10u00. Afsluiten doen we op zondag tegen de avond aan.

Na inschrijving ontvang je nog een gedetailleerde wegbeschrijving.

Meebrengen

Slaapzak, matje, gamel, beker en bestek, je FIETS (die tiptop in orde is!), excursiemateriaal (loupe, determinatietabellen,...), een keukenhanddoek, muziekinstrument, woordenboek Frans, en alles wat je verder denkt te kunnen gebruiken...

Tot op weekend,
het VBWG-bestuur.

VBWG-excursies

Hou je van vieze beesten, de geur van alcohol, en het leveren van een kleine bijdrage aan de inventarisatie van ons vlakke land? Dan hebben we iets voor jou; de VBWG organiseert opnieuw haar klassieke, in de ziel van menig JNM-er gegripte, **DETERMINATIE-AVONDEN**.

In Gent Afspraak: **19u, Bondssec Gent** (een werelds stapje achteraf niet uitgesloten)

• **Dinsdag 15 februari 2005:** meer info bij bb@jnm.be of kevin.lambeets@gmail.com

Gewapend met determinatietabel en bino (ter plaatse beschikbaar), bepeuteren we volgende beestjes:

-Zweefvliegen (onder deskundige leiding van oude sok Pieter Vanormelingen)

-Boktorren (Tim Struyve zal ons enkele spectaculaire voorbeelden showen van deze prachtige kevers met grote, naar achter gebogen antennen)

We richten ons speciaal op onervaren enthousiastelingen die ook eens zo'n beest willen op naam brengen maar er zonder enige hulp kop noch staart aan kunnen krijgen. Allen daarheen dus! Voorkennis is zeker geen vereiste, doch de zin om bij te leren respectievelijk je kennis te delen wel! Eveneens zal een hapje, alsook een tapje worden voorzien... kwestie van Tim's boktorren niet te verorberen of de boïten ethanol niet te verschalken.

• **Dinsdag 15 maart 2005:** meer info bij kevin.lambeets@gmail.com

Alle arachnofoben opgelet! Algraag dan ook uw onverdeelde aandacht!

Op 15 maart zullen we namelijk de harige kriebelbeestjes eens van dichterbij gadeslaan. Heb je thuis een lastige mede-bewoner die je nooit in de ogen durfde te kijken (wegens gebrek aan optische middelen)? Awel, "Now's the time fagots!", grijp een potje, smijt de spin erin en breng hem almede! Een Getijgerde lijmspuit, Grote grijze huisspin, Schorsmarpissa,... niets zal veilig zijn! We zullen eveneens het bondssec zelf eens afspeuren op zoek naar enig achtpotig organisme!

Spinnenkenner Ronny, euh, Kevin Lambeets zal ons die avond initiëren in het determineren van Araneae. Be there!

• **Vrijdag 11 maart 2005:** meer info bij bb@jnm.be of kevin.lambeets@gmail.com

Ook deze keer speciaal ingericht voor mensen die weinig ervaring hebben met binoculeren van beestjes alsook voor degenen die tijdens de week niet in het Bondssec geraken! Uieraard zijn kenners altijd welkom om ons het een en't ander bij te brengen! Je mag altijd zelf wat beestekes meebrengen! Indien mogelijk, gelieve op voorhand iets te laten weten aan Bart en/of Kevin.

Voor slaappleatsen kan gezorgd worden!

In Antwerpen Afspraak: **19u tot 23u, Bioruimte van Campus Middelheim** van de UA

• **Woensdag 16 februari 2005** en

• **Woensdag 16 maart 2005:** meer info bij wout_opdekamp@yahoo.com of (0477/45.31.61)

De determinatie-avondjes in Antwerpen zullen doorgaan in de Bioruimte van Campus Middelheim (het vroegere RUCA) van de Universiteit Antwerpen, telkens van 19:00 tot 23:00. Bereikbaar vanuit Berchem-station via lijn 502/21, afstappen aan halte "Groenenborgerlaan". Als u van op voorhand laat weten met welke bus u komt zal er een bevallige jongedame (of lelijke boer) u begeleiden naar de bioruimte. De nodige beestjes & tabellen zullen voorzien alsook een reeks bino's. Uw eigen klein grut meebrengen mag natuurlijk altijd! Voor zij die van iets verder komen kan een slaappleats worden voorzien.

PWG-excursies

6-10 april 2005: Voorjaarsweekend in de Virion

Afdelingen Waasland, Scheldeland en Zuid-Limburg nodigen u samen met de Plantenwerkgroep uit voor een schitterend voorjaarsweekend in de Virion. Na twee Vlaamse edities (Vlaamse Ardennen en Voeren) trekken we terug naar het summum van de voorjaarsflora, de Virion. Kabbelende beekjes, helling- en bronbossen en kalkhellingen maken de streek aantrekkelijk voor elke plantenliefhebber. En niet enkel de plantenliefhebber komt aan zijn trekken, ook qua fauna is de Virion één van de topstreken in België.

Salle Paroissiale te Nismes zal onze uitvalsbasis zijn voor 4 dagen plezier. Van daar uit bezoeken we onder andere Fondri Des Chiens, Roche à L'Homme, de groeve van Olloy en Frasnès, Montagne aux Buis en Tienne Breumont. Een stevige soortenlijst wordt u alvast gegarandeerd. Wil je mee, dan is snel inschrijven de boodschap, 't aantal plaatsen is immers beperkt en vol is vol!

Praktische informatie: 't Kampje gaat door van 6-10 april in Nismes. We slapen in gebouwen en de fiets moet zeker mee. Het kamp kost 30 € en wordt ter plaatse betaald. Na inschrijving krijg je een konvo toegestuurd met allerlei informatie over de streek en praktische informatie over het kampje zelf. Degenen die gans het kampje komen krijgen uiteraard voorrang op de toeristen!

Inschrijven bij Iris Lauwaert, Ekkergermstraat 163, 9000 Gent, iris@jnm.be

30 april 2005: PWG en JNM Durmeland in the mud te Overmere-Berlare

Ken je de Donk in Overmere al? Misschien wel om paling te eten, te zwemmen of om met een bootje te varen, maar naast al dit toeristische gedoe ligt de Reservaatzone Donkmeer, beheerd door Vzw Durme. In dit gebied wisselen grote ondiepe waterpartijen, ontstaan door turfontginning, oude broekbossen die kolonies van de Aalscholver en Blauwe Reiger herbergen, fraaie turfputten, veengraslanden, rietvelden, zeggevegetaties, drijftillen en een historische eendenkooi met een scherm van knotessen en enkele knoteiken elkaar af. Wat gaan we met de PWG daar doen? Wel, onder leiding van Jan Maertens van VZW Durme gaan we deze reservaatzone en tevens habitat en vogelrichtlijngebied dwarsen. Dit gebied is enkel met een gids toegankelijk, dus een kans die je niet zomaar laat liggen. En om de mooiste plekjes te kunnen zien gaan we zelfs door het moeras-drijftil. Zeker je laarzen meebrengen dus. Allen afkomen dus naar het woongebied van de Grote Vos, Eikenpage, Aalscholver, Zomertaling, IJsvogel, Wielewaal, Sprinkhaanzanger, Blauwborst, Slobeend, Moeraswederik, Moerasvaren, Pluimzegge en Wateraardbei.....!!!!

Concreet: Afspraak om 14 uur aan het beeld van de Turfsteker in de Donklaan in Overmere bij Taverne Elvira. Voor diegenen die uit Gent komen: neem bus 36 om 13.16 aan de Dampoort. En stap af in Overmere aan de Klappeldonk. Daar zal ik op jullie wachten. Einde: om 18 uur; om terug te keren naar Gent is er een bus om 18.26. Meebrengen: laarzen (zeker doen, want het is slijk dat vlekken maakt), flora, loupje, verrekijker....

Meer info bij Heleentje 052/448838 of 0485/306748, heleentje@jnm.be

ARWG-excursies

4-5-6 maart 2005: Amfibieënvoorjaarsweekend

De nachten worden weer wat warmer, de maartse buitjes zorgen voor een aangename luchtvochtigheid en de amfibietjes zijn weer volop actief aan het worden! Dit jaar gaan we eens in de omgeving van Puurs de poelen onderzoeken. We slapen in een natuurpuntgebouw dat direct grenst aan een poel waar iets heel interessants in te zien is. Naast onze nachtelijke poelentochten gaan we ook een fietstocht maken onder leiding van 2 schone deernes door de streek aldaar waar we de poelen eens onderste boven zullen halen. Dit is het ideale weekend om je basiskennis over amfies wat bij te schaven, of voor echte diehards om het amfibieënseizoen goed in te zetten, of voor mensen die graag op weekend gaan en wel iets willen bijleren... Kortom voor iedereen dus...

Info en inschrijven bij arnout.dhaese@ugent.be

5-9 april 2005: Paaskampje in zonhoven III

Derde keer, goede (en voorlopig laatste) keer... Nu zouden we die knoflookpad wel graag eens zien... Buiten dit op z'n minst heel interessante beestje gaan we ook op zoek naar andere amfibieën zoals Boomkikker, Kamsalamander, Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander... en onder de reptielen zal de Levendbarende hagedis rijkelijk aanwezig zijn. Ook leuke vogels als Kleine bonte specht, Boompieper en Bonte vliegenvanger zou u daar wel eens kunnen zien.

Info en inschrijven bij bert.willaert@gmail.com of 050/361544

KWG- en VWG-excursie

29 april-1 mei 2005: Combi-weekend KWG-VWG in De Panne

's Morgens vroeg gaan we op de zeereep staan om te trektellen. In deze periode kunnen bij zuidoostelijke wind duizenden zangvogels overtrekken. Voornamelijk Graspiepers, maar we hopen ook op mooie aantallen Boompiepers, kwikstaarten, zwaluwen, en toch minstens een enkele Purperreiger of een koppel Beflijsters. Het is echter niet al vogels dat de klok slaat, we houden ook verschillende kruisessies. Dan krijgen we te zien wat normaal onder het zeeoppervlak verborgen blijft, en ik kan je garanderen, echt de max. Ook 's avonds zijn er activiteiten gepland, in het Westhoekreservaat gaat het zangvogelconcert van Nachtegalen, Sprinkhaanzangers en Cetti's zangers door tot in de vroege uurtjes.

Afspraak: vrijdag om 18u30 aan het St-Pieters-station in Gent, of om 20u in het station van De Panne.

Mensen die mee willen: geef zeker een seintje op nicolas_vanermen@hotmail.com, of bel naar 09/253.68.79

Verslagen NWG-vergaderingen

NWG-vergadering 11 januari 2005

Aanwezig: Pieter Blondé, Nicolas Vanermen, Brecht Verhelst, Lies De Beelde, Kevin Lambeets, Iwan Lewylle, Iris Lauwaert, Jeroen Vanden Borre, Tine Van Landeghem (*nvdr, het is Van Landegem*), Bart Vanelslander, Wouter Vanlerberghe, Heleentje De Brauw, Wout Opdekamp, Nele Verstraete, Brecht De Meulenaer

Verontschuldigd: Bert Willaert, Esther Castermans

Te laat: Gert Arijns

1 Nieuw Bestuur NWG:

- ANS: Brecht De Meulenaer
- Secretaris: Nele Verstraete
- Penningmeester: Wout Opdekamp
- Redacteur: Jan Claes (*nvdr, het is Jan Claes*)
- Voorzitters werkgroepen:

Arwg: Bert Willaert en Arnout Dhaese

Vwg: Nicolas Vanermen

Kwg: Brecht Verhelst (t.e.m. augustus) , Stijn Hantson (vanaf september)

Pwg: Esther Castermans

Zwg: Lies De Beelde

Vbwg: Bart Vanelslander

2 Volgende vergaderingen:

Dinsdag 8 maart, dinsdag 3 mei, dinsdag 6 september, dinsdag 8 november en dinsdag 13 december telkens om 19 u in het bondssec.

3 Opmerkingen vorig verslag:

De verslagen zouden vanaf dit jaar in de bb moeten komen evenals op de cactus om overvolle mailboxen te voorkomen.

4 Publicaties

4.1 Bertram:

- Extradikke Bertram 3+4 is af.
- Door enkele probleempjes waren de Bertrams vorig jaar niet op tijd, Bertram 3 en 4 van vorig jaar zijn tot 1 dikke Bertram gebundeld. Mensen die vorig jaar lid waren van de NWG betalen voor dit jaar 3 € i.p.v. 5, momenteel is nog niet geweten hoe we dit regelen, Tine kijkt hiervoor.
- Mystery Competition: deze Bertram VWG volgende Bertram PWG

Artikels:

- Pieter schrijft mogelijks iets over monitoring in bos't Ename ten 31 jan.
- Nicolas schrijft een sfeerverslag tegen 31 januari.
- Iris schrijft iets uit haar thesis tegen 15 maart.

Deadlines:

31 januari

15 maart

10 mei

13 september

4.2 Euglena en Kikker

- In de volgende Euglena komt een voorstelling van elke werkgroep, werkgroepvoorzitters die dit nog niet gemaakt hebben: de deadline is 21 januari!!! Anders wordt de voorstelling van vorig jaar gebruikt.
- Volgende Kikker gaat over kikkers.(deadline 21 januari).
- Bert maakt determinatietabel.
- Brecht schrijft ook nog iets.

4.3 Gaasvliegtabel:

- De gaasvliegtabel is er, maar deze moet nog gelayout en nagelezen worden.
- Bart, Kevin, Iris, Pieter, Jeroen en ik lezen na tegen 7 februari.
- Heleentje zorgt voor de layout en neemt contact op met Wannes.
- Oplage: Tim mailt Kathelijne.
- Offerte: Lies.

4.4 Pluistabel:

Wordt aan gewerkt.

4.5 Basisveldboek:

Voorzitters moeten ervoor zorgen dat hun teksten zo snel mogelijk af zijn. Tekst van de ARWG is reeds af en de tekst van de PWG en de VBWG is half afgewerkt.

5 Financiën

- Bankkaarten:

Volmachten: Tine+Heleentje.

Vanaf dit jaar krijgt elke werkgroep een bankkaart, enkel voor noodgevallen.

- Limiet: 100 €.
- Nieuwe bino: afschrijving: nog ¼ dit jaar.
- De begroting voor 2005 werd goedgekeurd.

6 Activiteiten/projecten

6.1 Congresstand

- Er werd bijna geen gebruik gemaakt van de bordjes om de werkgroepsactiviteiten op te schrijven.
- Alles verliep nogal chaotisch, doordat er geen verantwoordelijke was.
- Er is een libellentabel en een pissebeddentabel verdwenen
- In het vervolg zorgen we voor:
 - meer aankondigingen en promotie voor de stand.
 - constant 1 of 2 verantwoordelijken die bij de stand zitten.

6.2 Natuurstudie cursus

- In de Panne, Tine laat weten wanneer.
- Er worden nog mensen gezocht die mee willen als begeleider: mensen die zorgen voor de kampsfeer, veilig fietsen,...
- Vergadering op 23 februari om 19.30.

6.3 Fauna data bank

- Het is de bedoeling om samen met het Instituut en Natuurpunt een databank op te stellen, zodanig dat er veel minder waarnemingen verloren gaan en dat er een overzicht is van die waarnemingen.
- JNMers zouden hun waarnemingen kunnen ingeven op een site evenals gegevens opvragen.
- Gebruikersprofiel: JNMers die waarnemingen ingeven zullen een gebruikersprofiel krijgen, zodanig dat ze niet moet betalen om waarnemingen te raadplegen, buitenstaanders zouden moeten betalen.
- 11 januari gaat Pieter hiervoor naar het Instituut, hij zal o.a. een voorstel doen om het logo + adres van de JNM op die site te zetten.

7 Werkgroepen

7.1 Viezebeestjeswerkgroep

- Genoeg activiteiten, geen problemen.
- Tegen alle verwachtingen van Jeroen in, is er een heropflakking van het vbwg-bestuur.
- Solitaire bijenproject is niet van de JNM maar van de universiteit.
- Inventarisatieproject van sprinkhanen en krekels in Brussel i.s.m. Jeunes et Nature.
- Weekendje en zomerkamp worden georganiseerd.
- Afdeling wordt gemobiliseerd
- Duur project: 2 jaar
- Nieuwe bino mag niet zomaar aan iedereen uitgeleend worden, er zijn er genoeg andere ZEKER NIET OP KAMP.

7.2 Zoogdierenwerkgroep

- Er was een overlegvergadering met Natuurpunt op het fortentelweekend.
- Genoeg activiteiten.
 - 7.3 Plantenwerkgroep
- Nieuwe voorzitter.
- Genoeg activiteiten.
- Pwg-vbwg kamp begin juli in 'La Brenne'.

8 Materiaallijst

- Brecht vraagt op bij alle afdelingen.
- Wordt op afdelingsdraaiboek gezet.

9 Promo

- T-shirtontwerp a.d.h.v. idee van Tine, dit wordt tegen de volgende vergadering bekeken.
- Idee voor een trui met rits i.p.v. een T-shirt.

10 Site

- Nog onder constructie, ledenlijst kan nu wel aangevuld worden.

11 Varia

- Erfgoeddag i.v.m. spinnen in het voorjaar, JNMers mogen gratis binnen.

Verslag NWG vergadering 8 Maart 2005

Aanwezig: Jan Claes, Nicolas Van Ermen, Pieter Blondé, Dries Laget, Bart Vanelslender, Wout Opdekamp, Brecht De Meulenaer, Kevin Lambeets, Heleentje De Brauwer, Esther Castermans, Tine Van Landegem.

Verontschuldigd: Brecht Verhelst, Riet (nota), Lies De Beelde (ongeval), Bert Willaert.

1 Opmerkingen vorig verslag

- Jan Claes ipv Jan Claas.
- Opmerking: Tine kijkt voor 3 ipv 5 euro, maar de kostprijs voor de NWG lidmaatschap blijft 5 euro.

2 Publicaties

2.1 Bertram

- Goedele zou schrijven voor ZWG.
- Een artikel van de PWG, ZWG en VBWG ontbreekt.
- Voorstel om bertram 1 en 2 samen tevoegen.
- Als redacteur is het belangrijk om veel te zagen. Bv bij thesisstudenten.

- Pieter bezorgt Heleentje info over vleermuizenkasten voor het Gouden Weetje. Voorstel wordt afgeketst.

- Bertram 2 deadline opschuiven? Omdat anders er 2 kort na elkaar verschijnen, en er dan een grote periode geen verschijnen. Bertram 2 opschuiven net voor de zomer, en er 2 ipv 1 in het najaar uitgeven.

- Wat wordt er nu nog geschreven:

- gouden weetje

- Jeroen over de soorten waarvoor West-Vlaanderen belangrijk is

- Kevin misschien over de archnafauna

- opgave mysterie PWG

- oplossing mysterie VWG (stormmeeuw)

Te schrijven tegen 20 maart.

- Deadlines Bertram: Bertram 2 tegen 10 mei, Bertram 3 tegen 13 september en Bertram 4 tegen 14 november.

- Bertram 2 wie belooft wat te schrijven? Zie volgende vergadering.

- Extra betram met determinatie-sleutel Solitaire bijen. Is hier geld voor? 40 à 50 blz. UGent draagt kosten voor haar medewerkers, wordt als Bertram bis uitgegeven. Als UGent niet wil dat het via de Bertram gaat, kiest Dries er toch voor om het ook via de NWG te verspreiden. Jeroen stelt voor om het UGent-project financieel te steunen bij wijze van promo voor de medewerkers van UGent. Bart stelt voor om eerder naar de leden toe iets te doen dan naar medewerkers van UGent die niet eens lid zijn. Dus Dries vraagt nog eens na bij professor F. Jacobs.

- De NWG activiteiten moeten goed aangevuld worden op de nationale kalender site, WG voorzitters moeten extra level voor site bij webmaster vragen. Gorik werkt aan een systeem waarmee alle afdeling alsook de NWG hun activiteiten kunnen invoeren.

2.2 Euglena

- Brecht schreef een artikeltje over Euglena zelf.

- Natuurstudiekamptekstje werd vernieuwd door Brecht.

- Nicolas vraagt aan Billy voor zijn artikel over vogels. (mss eerder iets voor Bertram)

- Brecht schrijft reclame voor gaasvliegtabel voor Euglena.

2.3 Gaasvliegen tabel

- Wordt op 500 exemplaren gedrukt 200 voor ons, 300 voor JBU zou 850 euro kosten (1,70 € 't stuk) zou verkocht worden voor 3 euro.

- Stand van zaken lay-out (Heleentje): eerste 5 pagina's plus minus ok. Opmerkingen van Tim, Heleentje vraagt Nugi, isbn en zo aan bij veerle de uitgever. Maken we winst op de tabel? Wout kijkt na.

2.4 Pluistabel

- Nog niet klaar, kan dus ook nog niet gelayout worden.

2.5 Basisveldboek

- Welke werkgroepen zijn voorbeeldig geweest en schreven hun tekstje

- PWG is al de helft af. Tine schrijft voor de PWG over grassen

- Nicolas bedenkt een concept.

- Midden mei moet alles af zijn.

- VWG, KWG, nog helemaal niet ok.

- VBWG en ARWG zijn ok.

3 Financiën

- De man van de bank heeft de bankkaarten-procedure verzaakt.

- NWG lidgeld wordt niet doorgestort. We krijgen nu gewoon het geld.

4 Projecten

4.1 Natuurstudie cursus

- Stand van zaken: gaat door van 3 tot 10 juli in de Panne.

- Er zijn mensen voor alle WGen mensen maar de sessies moeten nog inhoudelijk uitgewerkt worden; nog gewone kc leden worden gezocht; Tine is kwaad op de vorming omdat die nu niets meer doen.

- Bedoeling is ook dat de projecten goed naar voor komen.

- Voorbereidingsweekend zou 18 tot 20 maart zijn.

- Doel van cursus: plaats van natuurstudie, basis inhoud van de verschillende delen van natuurstudie.

- Nicolas is alvast zeer enthousiast om te brainstormen.

- Voorbereidingsweekend verplaatsen? Zie mailings van Tine.

4.2 Faunadatabank

- Donderdag 10 Maart 14 u IN, 2de vergadering vooral over toegangsrechten en beveiliging. (Tine en Pieter gaan daar heen) na vorige vergadering was er een gesprek met IN, frustratie ovw het feit dat vele databanken van IN ooit uit JNM zijn

gegroeid.

- Tine heeft van haar tak gemaakt.
- Dries en Pieter zijn ook naar een volgende vergadering geweest (eerder monoloog van zienswijze van IN).
- Vanuit NPstudie is grote terughoudendheid. JNM wil wel meewerken. JNM wil een groot datasysteem en geen verschillende kleine incompatibele databanken. Het IN zou zorgen dat alle databanken met elkaar in verbinding staan.
- Volgende vergadering gaat over de opvraagbaarheid. JNMstandpunt: opvragen eigen waarnemingen, gebruikersprofielen voor particulieren en organisaties. Er zullen wel atlaskaartjes beschikbaar zijn maar niet iedereen zal de precieze plaats krijgen. Op speciale aanvraag kan men ook gegevens krijgen.

5 Kampen

- Nog maar 8 natuurstudie kampen dat kan beter (nota van Riet) vele in het buitenland en geen enkel kamp tussen 10 juli en 5 augustus. Pieters kamp is wel werkstudie, maar vooral natuurstudie. Peter De Grande wil wel een kamp organiseren, maar hij staat momenteel alleen. Het kamp zou in Brugge doorgaan. Er is een ZWG kamp van 9 tot 15 juli en Pieters kamp van 22 juli tot 30 juli. Dus Riets info klopt niet.
- In Konvo's voorstellen van projecten LHB, solitaire bijen (reclame voor tabel en project), Gaasvliegen?...
- Wie wil de waarnemingsformulieren aanpassen; Voordeel is nu dat ze wel zin hebben, want ze gaan naar de faunadatabank.
- Of op Zokaklapper link zetten naar Pdfbestand van de waarnemingslijsten? Of opsturen in vorm van soort boekjes voor de excul en die kan die dan in het vakje van de ANS stoppen. Wout wil zich er achter zetten. Pieter ziet het als stunt om het IN of NP te overtuigen. En boekje ook in Bertram steken. Pieter schrijft over faunadatabank voor in het boekje. Brecht schrijft de stunt voor in de afdelingspost.

6 Werkgroepen-rondje

6.1 VBWG

- Een determinatieavond met daarop 12. Dus een succes.
- Twaalf à vijftien activiteiten voor dit jaar.
- Spinnendag Antwerpen 17 April nav Erfgoeddag.

Men vraagt ons om met bino's, levend materiaal enz het daar aantrekkelijk te maken. (Griet Vermeiren organiseert dit) Zijn er daar bino's. Kevin gaat er zeker naar toe en vraagt aan Griet of er bino's zijn. De NWG zou met standje promomaken. Kevin maakt Powerpoint presentatie en contacteert Kikkerredacteur voor extra kikkers voor promotie, vermits kinderen ons doelpubliek zijn. Kevin informeert ook nog bij Griet. Met bino's naar materiaal kijken.

• VBWG kreeg mail van licht mentaalgehandicapten die iets rond kriebelbeestjes willen doen. Het lijkt moeilijk door tijdsgebrek. Ze gaan op weekend van vijf tot negen april.

6.2 ZWG

- Overleg met Natuurpunt
- Geen extra info door gebrek aan een aanwezige.

6.3 PWG

• paddestoelenproject: verspreidingsatlas maken tot 60 soorten door roosmarijn van NP-studie. Roosmarijn moet dit nog indienen bij NP. PWG helpt mee omdat er toch al twee paddestoelenweekendjes geweest zijn. Als NWG of JNM het logo erop wil moeten we er vijfhonderd hebben, maar Katlijne wil er maar 200. Doel: laagdrempelig maken. Kleurdruk. Eerst vragen hoeveel het kost. Eerst evaluatie van Roosmarijns project. NWG wacht liever af tot ze de prijs kent. Voor de promotie wordt een zwamdag georganiseerd.

6.4 KWG

- Niet aanwezig.

6.5 VWG

• Weekend maar ttv dag van de aarde; wordt veranderd.

• Geen andere activiteiten.

• Ook nog een weekend in half mei en een kamp.

• Zeelandreis was ok en veel gezien. Ans liet verstek wegens dronkenschap (noot van Brecht: ?! Ik had griep godverdomme mij zo onterecht betichten! Foei mevr. De Brouwer!).

6.6 ARWG

• Amfibienfuik zal volgende week afgehaald worden door Brecht. Ook niemand aanwezig. Volgens Wout heeft gehoord van Bart Vervust zouden er enkele jaren geleden ook al aangekocht zijn. Wout vraagt dit na.

7 Materiaal

• Uitleenlijsten voor materiaal van ALLE werkgroepmateriaal. VBWG is al ok. PWG ook. Wel

extra sleuteltjes.

8 Pers & Promo

- t-shirt ontwerp is ok. Heleentje zoekt na voor drukkosten. (drukker van Denderstreek) We kiezen voor een trui met kap en tirt. Kleur wordt onderzocht. (een boy'ke damme zegge)
- E-zine ipv kalender rondsturen. Nu wordt naast de Bertram ook naar alle leden om de 3 maand een activiteitenkalender gestuurd. Dit zou kunnen vervangen worden door een e-zine. Want kalender kost geld. Een e-zine in de stijl van de afdelingspost. Iris is ermee bezig. Dan moeten we wel iedereen e-mail-adressen. Iris maakt concept en Nele maakt dit dan telkens op? Doel: vermijden dat de activiteiten niet te laat in de Bertram worden aangekondigd. Oproep dat de mensen hun emailadres doorgeven in Bertram om maandelijks een ezine te krijgen.

Of beter iedereen inschrijven en wie wil kan zich nog uitschrijven. Via nwglijst of via een andere lijst doorsturen. Zorgen dat abonees op ezine geen andere mails krijgen. Voorlopig nog een brief voor iedereen met vermelding van de lijst.

9 Varia

- Stemrecht extra-AV wie zal zijn stem laten gelden? Op vrijdag 18 maart. (6 stemgerechtigden) Iwan, Kevin.
- Motie was afgekeurd. We hebben nu nog steeds 14 stemmen.
- 19 April JNM-soiré rond klimaatsverandering en hun effecten op de Toendra in Alaska.
- 29 april-1 Mei opkikkerweekend Antwerpen rond natuurstudie.
- Brecht is welkom in de raad van beheer van NP-studie.

Lidgeld

Het nieuwe jaar is al een tijdje bezig. De meesten onder jullie hebben je JNM-lidmaatschap al vernieuwd, maar velen onder jullie zijn vergeten om je NWG-lidgeld te vernieuwen. Het gaat weliswaar maar om een schamele 5 €, maar je wil de Bertrams en alle leuke NWG-activiteiten toch niet missen?

Dus stort nu die **5 euro** op de rekening van de NWG: **001-2280592-04** met vermelding van je naam en/of stamnummer en "lid worden van de NWG"

E-maillijsten en de nieuwe e-zine

Natuurlijk kennen jullie onze **e-maillijsten** al lang. Hoezo nog nooit van gehoord? Schrijf je dan vlug in op volgende lijsten:

- arwg@lists.jnm.be: inschrijven met leeg mailtje naar arwg-subscribe@lists.jnm.be
 - kwg@lists.jnm.be: inschrijven met leeg mailtje naar kwg-subscribe@lists.jnm.be
 - pwg@lists.jnm.be: inschrijven met leeg mailtje naar pwg-subscribe@lists.jnm.be
 - vbwg@lists.jnm.be: inschrijven met leeg mailtje naar vbwg-subscribe@lists.jnm.be
 - vwg@lists.jnm.be: inschrijven met leeg mailtje naar vwg-subscribe@lists.jnm.be
 - zwg@lists.jnm.be: inschrijven met leeg mailtje naar zwg-subscribe@lists.jnm.be
- en
- nwg@lists.jnm.be: inschrijven met leeg mailtje naar nwg-subscribe@lists.jnm.be

Maar er is ook de gloednieuwe **e-zine**. Om op de hoogte te blijven van de NWG-activiteiten wordt iedere maand de meest up-to-date kalender naar onze leden gestuurd. Wil je de activiteitenkalender via e-mail ontvangen, mail dan vlug je e-mailadres door naar ans@jnm.be! Let op: de papieren versie van de kalender zal binnenkort verdwijnen.

Structuur van de NWG (2005)

NWG (nwg@jnm.be):

Voorzitter: Brecht De Meulenaer, 03/776.63.22 of 0485/57.69.24, ans@jnm.be

Secretaris: Nele Verstraete, 050/71.61.89, neleverstraete@scarlet.be

Ping: Wout Opdekamp, 03/314.39.20 of 0477/45.31.61, wout_opdekamp@yahoo.com

Redactie (Bertram): Jan Claes, 03/766.36.00, bertram@jnm.be

Faunadatabank: Pieter Blondé, pieterblonde@hotmail.com

ARWG (arwg@jnm.be):

• Contactpersoon en Voorzitter: Bert Willaert, 050/36.15.44, bert.willaert@gmail.com

• Voorzitter: Arnout D' Haese, 09/348.99.08, arnout_dhaese@hotmail.com of Arnout.DHaese@UGent.be

• Secretaris: Nele Verstraete, 050/71.61.89 of 0472/51.95.43, neleverstraete@scarlet.be

• Pers en promo: Joke De Backer, 054/50.21.33, blauwgeitje@hotmail.com

• Pers en promo: Lien Van den Eynde, 052/35.57.04, wispeltoetje@hotmail.com

• Peetvader: Peter De Grande, 050/82.53.91, degrandep@hotmail.com

PWG (pwg@jnm.be):

• Contactpersoon en Voorzitter: Esther Castermans, 089/41.42.65 of 0472/25.34.40, Esther.castermans@ugent.be

• Secretaris: Katrien Dobbelaere, 09/228.98.83, Dobbelaere_katrien@hotmail.com

• Activiteiten: Iris Lauwaert, 089/41.56.54 of 0499/30.17.73, Iris@jnm.be

• Paddestoelen: Martine Vanaudenhove, 089/61.18.87 of 0485/69.76.79, Martine.vanaudenhove@ugent.be

• Choco: Tine Van Landegem, 0485/12.37.67, tine@jnm.be

KWG (kwg@jnm.be):

• Contactpersoon en Voorzitter: Brecht Verhelst (tot augustus), 050/37.05.50 of 0485/13.15.46, brecht@jnm.be

• Contactpersoon en Voorzitter: Stijn Hantson (van september), 051/20.30.63 of 0495/41.36.17, stijn.hantson@wur.nl

• Ping: Nicolas Vanermen, 09/253.68.79 of 0498/10.14.57, nicolas_vanermen@hotmail.com

• Matras: Kim Rubben, 059/32.09.50 of 0486/90.48.81, krubben@hotmail.com

VBWG (vbwg@jnm.be):

• Contactpersoon, Voorzitter en Opper-Fladderaar: Bart Vanelslander, 050/39.48.76 (weekend) of 0479/72.72.44, bart.v.elslander@jnm.be of bartvanelslander@tiscali.be

• Secretaris en Spiderman: Kevin Lambeets, 011/78.22.18 (weekend) of 0497/92.09.91, kevin.lambeets@gmail.com

• Matras: Jelle Van den Berghe, 053/77.32.64 of 0498/30.07.98, Willy_de_grotebozewolf@yahoo.com

• Kiekjestrekker, Sprinkhaanproject en Pissebeddenjochie: Gert Arijs, 052/35.61.34, gert_JNM@yahoo.com

• Sprinkhaanproject: Jeroen Vanden Borre, 0472/62.92.06, jeroen.vandenborre@tiscali.be

• Heer der Zwartlijven (ea. kevers): Tim Struyve, 09/388.48.77

• Zweefvlieger: Pieter Vanormelingen, 016/73.47.30, pietervanormelingen@hotmail.com

• Lieveheers-beest: Tim Adriaens, lieveheersbeestjes@jnm.be

• Solitair bijke: Dries Laget, 09/324.42.47, dries.laget@gmail.com

VWG (vwg@jnm.be):

• Contactpersoon en Voorzitter: Nicolas Vanermen, 09/253.68.79 of 0498/10.14.57, nicolas_vanermen@hotmail.com

• Secretaris: Iwan Lewylle, 011/58.32.59, iwan@jnm.be

ZWG (zwg@jnm.be):

• Contactpersoon, Voorzitter en Braakballen: Lies De Beelde, 03/771.09.28 of 0485/43.76.55, lies@jnm.be, liesdebeelde@yahoo.com

• Secretaris: Liesje Lozie, 050/37.08.92 (weekend), 09/221.57.86 (week) of 0473/94.39.94, Liesje_Lozie@hotmail.com

• Matras en Archivaris: <naam afgeschermd op verzoek>

• Vleermuis, Fortentelweekend en Kerkzolderproject: Bert Peccue, 051/22.02.47 of 0485/23.44.12,

bert_pq@hotmail.com

• Vleermuis: Willem Tack, 055/31.05.35 of 0498/57.50.18, coolegast49@hotmail.com

• Nacht van het Zoogdier: Daan De Keukeleire, 09/282.80.27 of 0474/48.89.79, daan.dekeukeleire@pandora.be

• Provincie Antwerpen: Bjorgen Vandeweyer, 03/385.83.29, Bjorgen.Vandeweyer@UGent.be

• Provincie West-Vlaanderen: Laurens Vogelaers, 050/78.07.99 of 0474/89.80.46, laurens.vogel@pandora.be

Volgende Bertram

Deadline: 10
mei 2005

Teksten:

- liefst in txt
- zonder opmaak
- geen ingeplakte foto's

Foto's:

- liefst png, tif, jpg
- indien je dat kan min. 300 dpi
- zo groot mogelijk

Je kan dit alles doorsturen naar bertram@jnm.be of Bertram, Kortijksepoortstraat 192, 9000 Gent.

Kalender

April

ZWG: 2 april: Exoten-excursie aan zee Info: ins@jnm.be

ARWG: 5-9 april: Paaskampje in zonhoven III Info en inschrijven: bert.willaert@gmail.com of 050/361544

PWG: 6-10 april: Voorjaarsweekend in de Virion Inschrijven: Iris Lauwaert, Ekkergemstraat 163, 9000 Gent, iris@jnm.be

ZWG: 20 april: Braakballen pluizen in Gent Info: ins@jnm.be

ZWG: 27 april ZWG-vergadering

KWG & VWG: 29 april-1 mei: Combi-weekend KWG-VWG in De Panne Inschrijven: nicolas_vanermen@hotmail.com of 09/2536879

PWG: 30 april: Pwg en jnm Durmeland in the mud te Overmere-Berlare Info: heleentje@jnm.be of 052/448838 of 0485/06748

ZWG: Eind april – begin mei: Vliegroutes van vleermuizen in Groenendaal Info: ins@jnm.be